

UNIVERZALNI PERIODIČKI PREGLED

Republika Hrvatska

Među-izvješće o preporukama Vijeća za ljudska prava prema mehanizmu
Univerzalnog periodičkog pregleda (UPR)

Prosinac 2013

Republika Hrvatska

Sadržaj

➤ Ratifikacija međunarodnih instrumenata.....	3
➤ Proces praćenja ishoda UPR-a	4
➤ Institucionalni i pravni okvir.....	5
➤ Diskriminacija.....	8
➤ Mučenje i mjesta zatočenja.....	11
➤ Pravosuđe.....	12
➤ Besplatna pravna pomoć.....	14
➤ Sloboda medija.....	14
➤ Žene i obiteljsko nasilje	15
➤ Prava djeteta.....	18
➤ Osobe s invaliditetom.....	22
➤ Trgovanje ljudima.....	23
➤ Manjine.....	25
➤ Izbjeglice i raseljene osobe.....	31
➤ Ratni zločini.....	36

RATIFIKACIJA MEĐUNARODNIH INSTRUMENATA

97.1. Ratificirati Međunarodnu konvenciju za zaštitu svih osoba od prisilnih nestanaka (Argentina; Francuska; (Makedonija) i što je ranije moguće priznati nadležnost Odbora za prisilne nestanke u skladu s čl. 31. i 32. Konvencije (Francuska);

- Planira se pokretanje postupka ratifikacije u 2014.

97.2. Ratificirati Hašku konvenciju o zaštiti djece i suradnji glede međudržavnog usvojenja (Ekvador);

- Zakon o potvrđivanju Konvencije stupio je na snagu 7. srpnja 2013. te je u tijeku postupak za okončanje postupka ratifikacije.

98.1. Razmotriti ratifikaciju Međunarodne konvencije za zaštitu prava svih radnika migranta i članova njihove obitelji, u skladu s Preporukom 1737 koju je 17. ožujka 2006. usvojila Parlamentarna skupština Vijeća Europe, koje je Hrvatska aktivnom članicom (Alžir);

- Hrvatska nije prihvatila preporuke, držeći ovo pitanje širim europskim kontekstom ali i činjenicom da je na nacionalnoj razini migrantima osigurana primjerena zaštita.

98.2. Ratificirati Međunarodnu konvenciju za zaštitu prava svih radnika migranta i članova njihove obitelji (Argentina, Makedonija);

- (vidi 98.1).

98.3. Potpisati Međunarodnu konvenciju za zaštitu prava svih radnika migranta i članova njihovih obitelji (Turska);

- (vidi 98.1.).

98.4. Potpisati i ratificirati Fakultativni protokol uz Međunarodni pakt o gospodarskim, socijalnim i kulturnim pravima i ratificirati Međunarodnu konvenciju o zaštiti svih osoba od prisilnih nestanaka (Španjolska);

- Republika Hrvatska bila je aktivna u procesu izrade Protokola te je dala podršku njegovom usvajanju. Također se (u skladu s njegovim nedavnim stupanjem na snagu, u svibnju 2013) nastavlja s ispitivanjem suglasnosti domaćeg zakonodavstva i prakse (posebna radna skupina), kako bi se informirano pristupilo preuzimanju međunarodnih obveza, jer je riječ o mehanizmu inovativnog sustava nadzora na temelju pojedinačnih pritužbi u području gospodarskih, socijalnih i kulturnih prava. Dodatno, Hrvatska je jedna od malobrojnih država koja prema Europskoj socijalnoj povelji Vijeća Europe dopušta podnošenje kolektivnih pritužbi, a čime je u europskim razmjerima omogućila visoku razinu međunarodnog nadzora realizacije gospodarskih i socijalnih prava.

- Za Međunarodnu konvenciju za zaštitu svih osoba od prisilnih nestanaka (vidi: 97.1.).

98.5. Nastaviti s vrijednim radom na pitanjima vezanim uz ljudska prava kroz ratifikaciju Fakultativnog protokola uz Međunarodni pakt o gospodarskim, socijalnim i

kulturnim pravima, Međunarodne konvencije o zaštiti svih osoba od prisilnih nestanaka i Konvenciju o smanjenju slučajeva osoba bez državljanstva iz 1961, te kroz prihvaćanje preporuka upućenih od strane mehanizama Vijeća za ljudska prava (Mađarska);

- OP ICESCR (vidi: 98.4.).

- ICPEP (vidi: 97.1.).

- Republika Hrvatska je stranka Konvencije o smanjenju slučajeva osoba bez državljanstva iz 1961, od 22. rujna 2011.

- Hrvatska, kao demokratska zemlja te nastavno na isticanje kandidature za članstvo u Vijeću za ljudska prava za razdoblje 2017/19 kao i na prethodno upućen „otvoreni poziv“ svim mehanizmima Vijeća, prihvaća preporuke mehanizama Vijeća i aktivno surađuje s istima.

PROCES PRAĆENJA ISHODA UPR-a

96.7. Nastaviti konzultacije s civilnim društvom u procesu praćenja ishoda ovog UPR pregleda (Austrija);

- Prigodom pripreme nacionalnog izvješća za prvi krug UPR ciklusa Vlada se konzultirala s civilnim društvom i provela interaktivnu raspravu, a kojom prigodom je u skladu s iznesenim sugestijama također i izvješće dopunila.

- Također, Hrvatska je aktivno sudjelovala i na „*side-event*“-u u organizaciji „*Human Rights House Foundation*“ u Ženevi, 17. ožujka 2011. (na dan usvajanja završnog dokumenta u okviru UPR procedure) kojom prigodom je potvrđena otvorenost Vlade za nastavak partnerstva s civilnim društvom u procesu izvještavanja po UPR proceduri.

- Civilno društvo već je pripremio i svoj „*Mid-term Implementation Assessment*“ (MIA za prvi ciklus), a koji je također konzultiran prilikom sačinjavanja ovog dokumenta.

- Temeljem svih dosadašnjih iskustava, Vlada je spremna na daljnje unaprjeđenje partnerstva s civilnim društvom u pripremama za drugi krug UPR ciklusa.

96.8. Usvojiti transparentan i uključiv proces s civilnim društvom u provedbi UPR preporuka (Norveška);

- (vidi: 96.7.).

98.22. Razviti nacionalni program za praćenje rezultata ovog procesa univerzalnog periodičkog pregleda (Meksiko);

- S obzirom na postojeći Nacionalni program zaštite i promicanja ljudskih prava (2013/16), a uzimajući u obzir da se mnoge mjere preklapaju s preporukama UPR-a nije bilo potrebe za donošenjem posebnog nacionalnog programa u predloženom smislu.

97.8. Progressivno ostvarivati dobrovoljne ciljeve za ljudska prava kao što su utvrđeni rezolucijom Vijeća za ljudska prava 9/12 (Brazil);

- Hrvatska je sukladno iznesenim nacionalnim prioritetima i inicijativama (točka 113. Nacionalnog izvješća po UPR proceduri) nastavila s provedbom ključnih strateških dokumenata (kako su nabrojani u Izvješću) te također intenzivirala napore za unaprjeđenje situacije na području zločina iz mržnje (vidi: 97.30.), za osiguranje besplatne pravne pomoći najosjetljivijim kategorijama stanovništva (vidi: 97.53. i 98.10.) te za uvođenje obrazovanja o ljudskim pravima (vidi: 97.9.).

97.16. Prevesti, objaviti i učiniti građanima dostupnim prosudbe i preporuke međunarodnih tijela za ljudska prava, uključujući Univerzalni periodični pregled Vijeća za ljudska prava (Norveška);

- Preporuke se redovito prevode i čine dostupnim građanima kroz objavu na web stranicama nadležnih tijela. Primjerice, MVEP je objavio UPR preporuke, a Ured za ravnopravnost spolova CEDAW, dok je MUP postavio *banner* prema Europskom sudu za ljudska prava, itd.

INSTITUCIONALNI I PRAVNI OKVIR

96.1. Osigurati da Ured za ravnopravnost spolova VRH i Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova raspolažu nužnim ovlastima, kao i ljudskim i financijskim resursima za učinkoviti rad (Francuska); dati visoki prioritet Uredu za ravnopravnost spolova dodjeljujući mu nužna sredstva za učinkovitu provedbu mandata (Ekvador);

- Unatoč recesijskim prilikama, nastoji se održati primjerena razina aktivnosti svih institucija koje se bave zaštitom ljudskih prava te ne pribjegavati smanjenju broja zaposlenih.

- U 2013., Ured za ravnopravnost spolova VRH zadržao je istu razinu zaposlenosti (6 osoba), uz umanjeno financiranje od 12% (u odnosu na 2011), te je potrebno i dalje ulagati napore za njegovo jačanje.

- Također, pravobraniteljica za ravnopravnost spolova ističe potrebu daljnjeg snaženja svog Ureda, financijski i kadrovski, posebice s naslova novih ovlasti vezanih uz ulogu umješaca u sudske postupke.

97.3. Nastaviti konsolidirati nacionalnu infrastrukturu ljudskih prava (Egipat);

- Hrvatska kontinuirano unaprjeđuje institucionalni i zakonodavni okvir. Zapaženi su pomaci u senzibiliziranju javnosti za probleme nacionalnih manjina i ranjivih skupina kao i za stambeno zbrinjavanje povratnika, sankcioniranje zločina iz mržnje i zaštitu tražitelja azila, azilanata i stranaca pod supsidijarnom zaštitom. Uz institucije pravobranitelja, sustav zaštite ljudskih prava podupiru i ostali institucionalni mehanizmi: Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina – ULJPPNM (središnje tijelo za prikupljanje podataka u slučajevima zločina iz mržnje inicirao te koordinator izrade Nacionalnog programa zaštite i promicanja ljudskih prava), Povjerenstvo za ljudska prava, županijske koordinacije za ljudska prava, koordinatori za ravnopravnost spolova u tijelima državne uprave, županijska povjerenstva za ravnopravnost spolova, Nacionalni odbor za odgoj i obrazovanje za ljudska prava i demokratsko građanstvo.

97.4. Poduzeti mjere za jačanje nacionalnog institucionalnog okvira, posebice kroz prikupljanje nužnih financijskih i ljudskih resursa koji će osigurati učinkovitu provedbu mandata različitih mehanizama za ljudska prava koji su uspostavljeni (Alžir);

- (vidi 96.1.).

97.5. Učvrstiti nezavisni status pravobranitelja i osigurati nužne resurse za njihovo učinkovito djelovanje (Mađarska);

- Izmjenama Ustava (2010.) i zakonskog okvira (2012.) stvorene su formalne pretpostavke za jačanje institucija pravobranitelja u svrhu promicanja i zaštite ljudskih prava te zaštite građana od nezakonitog i nepravilnog rada državne uprave, lokalne i regionalne samouprave, pravnih osoba s javnim ovlastima te sudova (poštivanje načela razumnog roka).

- Nadležnost pučkog pravobranitelja širi se na promicanje ljudskih prava i na mogućnost povjeravanja i određenih ovlasti spram pravnih i fizičkih osoba. Zakon o pučkom pravobranitelju jača koordinaciju s posebnim pravobraniteljima (za ravnopravnost spolova, za osobe s invaliditetom i za djecu), uređuje pripajanje Centra za ljudska prava te jača ovlasti spram sudova. Temeljem nove regulative, on daje preporuke tijelima državne uprave za unaprjeđenje sustava zaštite ljudskih prava, a o provedbi kojih ULJPPNM sastavlja izvješće. Nova pučka pravobraniteljica izabrana je 2013.

- Projektima financiranim od strane EU, dodatno je ojačana pozicija te vidljivost institucije, posebice kao središnjeg tijela za suzbijanje diskriminacije (kampanje, radionice, rasprave).

- Također, Zakonom o nacionalnom preventivnom mehanizmu za sprečavanje mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja (2011.), pučki pravobranitelj dobio je ovlasti da obavlja poslove ovog mehanizma.

97.6. Ojačati kapacitete i koordinaciju pučkog pravobranitelja i specijaliziranih pravobranitelja, poduzimati odgovarajuće praćenje preporuka i objaviti njihov rad široj javnosti (Belgija);

- (vidi. 97.5).

97.14. Nastaviti partnerstvo s organizacijama civilnog društva u uspostavi pravnog i institucionalnog sustava potpore njihovom razvitku (Nepal);

- Nastavno na prepoznati funkcionalni okvir (jedan od prvih u ovom dijelu Europe) zasnovan na djelovanju tri ključna tijela (Ured VRH za suradnju s civilnim društvom, Nacionalna zaklada za razvoj civilnog društva i Savjet za razvoj civilnog društva) kontinuirano se unaprjeđuju uvjeti suradnje Vlade i civilnog društva. Usvojena je i Nacionalna strategija za stvaranje poticajnog okruženja za razvoj civilnog društva 2012/16 kojom se snaži djelovanje civilnog društva, uključujući i pravno te financijski. Ured VRH za suradnju s civilnim društvom koordinira i prati provedbu natječaja za dodjelu sredstava civilnom društvu.

97.7. Nastaviti s naporima u primjeni Nacionalnog programa za promicanje i zaštitu ljudskih prava i akcijskog plana (Palestina);

- Vlada je opredijeljena za učinkovitu realizaciju Nacionalnog programa zaštite i promicanja ljudskih prava 2013/16 koji, uz mjere na 30 područja (ranjive skupine, tematski prioriteti) sadrži i praćenje učinkovitosti te viziju izgradnje sustavnog pristupa. Isti uvažava izazove u svezi s reformom pravosuđa i reformom sustava zaštite ljudskih prava te procesuiranjem zločina rata. Provedba mjera prilagođena je kapacitetima tijela državne uprave, a ULJPPMN koordinira i vrednuje provedbu i izrađuje godišnje izvješće o napretku koje usvaja Vlada.

97.9. Poduzeti dodatne mjere usmjerene na integriranje obrazovanja o ljudskim pravima u školske nastavne programe i u obuku državnih službenika, kako bi se koordiniranom akcijom mogla olakšati bolja primjena postojećeg pravnog i institucionalnog okvira (Maroko);

- Dodatne mjere se kontinuirano poduzimaju. Nacionalni odbor za odgoj i obrazovanje za ljudska prava i demokratsko građanstvo sustavno osigurava provedbu ovog odgoja na svim razinama te afirmira programe za obrazovanje manjina i resocijalizaciju mladih. Od 2000., isti postupno ulazi u strategijsko-razvojne dokumente te odgojno-obrazovnu legislativu. Prema Nacionalnom okvirnom kurikulumu za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje (2010.). građanski odgoj i obrazovanje za ljudska prava se ostvaruje kroz četiri odgojno-obrazovna ciklusa (pojedinačni predmeti i izvannastavni projekti u suradnji s Agencijom za odgoj i obrazovanje i civilnim društvom), te se sada, u 2012/14 njegov kurikulum eksperimentalno provodi u 12 osnovnih i srednjih škola.

- Obrazovanju doprinose i EU fondovi. U okviru IPA projekta "Uspostava cjelovitog sustava za zaštitu od diskriminacije", predstavnici državne uprave i etički povjerenici na sudovima su se u 2012. Podučavani su o anti-diskriminacijskom zakonodavstvu, a predstavnici regionalnih vlasti i o zapošljavanju pripadnika nacionalnih manjina.

- Redovito se održavaju i izobrazbe sudaca/državnih odvjetnika o europskom i hrvatskom pravnom okviru za suzbijanje diskriminacije, s ciljem izgradnje sustava za statističko praćenje i dokumentiranje slučajeva diskriminacije te za pomoć žrtvama.

97.10. Razmotriti organizaciju dodatne obuke o ljudskim pravima za djelatnike u medijima, suce, tužitelje i policijske službenike (Bosna i Hercegovina);

- Nacionalni program zaštite i promicanja ljudskih prava 2013/16 sadrži niz mjera za stručnu izobrazbu državnih službenika i ostalih dionika (sudaca, državnih odvjetnika, novinara) o primjeni nacionalnih i međunarodnih odredbi relevantnih za zaštitu ljudskih prava, a posebice o anti-diskriminacijskom okviru značajnom za reguliranje statusa i prava ranjivih skupina.

- Glede edukacije medija, HRT je provela istraživanje o stavovima djelatnika o promicanju ravnopravnosti spolova u programskim sadržajima, a Ured za ravnopravnost spolova VRH preveo, tiskao te predstavio i široko diseminirao dvije publikacije za edukaciju novinara i urednika: o suzbijanju rodni stereotipa i jačanja rodno osviještenog novinarstva, VE kao i uključivanja ravnopravnosti spolova u djelatnost novinarstva, Međunarodne federacije novinara).

- Tijekom 2011/12 u organizaciji Pravosudne akademije (PA) organizirana je obuka za pravosudne dužnosnike (2011. za 30; 2012. za 100 polaznika) o primjeni i usklađenosti zakonodavstva s Europskom konvencijom o ljudskim pravima. U 2011. provedena je

edukacija o diskriminaciji LGBTIQ (30 polaznika), a u 2012. ukupno 22 edukacije o borbi protiv diskriminacije i ravnopravnosti spolova (215 polaznika).

- U Programu srednjoškolskog obrazovanja odraslih za policijsko zanimanje u Policijskoj školi zastupljeno je područje ljudskih prava (uključujući i humanitarno pravo, pravo EU, itd.), kao sadržaj istoimenog predmeta ili u okviru drugih predmeta. Također, poučava se o ustavu, prekršajnom pravu (azil; obiteljsko nasilje) i kaznenom pravu (zločin iz mržnje, kaznena djela protiv čovječnosti i ljudskog dostojanstva - terorizam, ropstvo i trgovanje ljudima). Provodi se i edukacija o „policijskim ovlastima“ (posebnosti primjene prema djeci i strancima; etika i kodeks postupanja) te praktični trening za postupanje prema istima. Uvedeni su specijalistički tečajevi (trgovanje ljudima, zločin iz mržnje, itd), a na Visokoj policijskoj školi kolegiji: ljudska prava i policijske ovlasti te ljudska prava i policijska etika (oba po 45 sati).

DISKRIMINACIJA

97.17. Nastaviti poduzimati mjere za sprječavanje diskriminacije, zastrašivanja i represalija u skladu s međunarodnim standardima ljudskih prava, kroz učinkovitiju primjenu relevantnog zakonodavstva (Mađarska);

- Vlada nastavlja s provedbom anti-diskriminacijskih mjera te naporima u suzbijanje diskriminacije temeljem Ustava i Zakona o suzbijanju diskriminacije (2009.), koji pokriva direktive EU (jednak tretman pri zapošljavanju; ravnopravnost bez obzira na etnicitet). Nastavlja se s promicanjem jednakosti kao najviše vrednote ustavnog poretka. Žrtvama diskriminacije jamče se različite tužbe u cilju osiguranja sudske zaštite, te se institucijom 'umješača' na strani žrtve i kolektivnim tužbama za diskriminaciju jača zaštita građana izloženih veće riziku od diskriminacije. Zakon jamči zaštitu žrtava i svjedoka diskriminacije te definira široki krug osoba koje su dužne istu prijaviti. U 2012. usklađen je s pravnom stečevinom EU (iznimke od zabrane diskriminacije).

- Također, Vlada nastavlja s učinkovitom provedbom Zakona o ravnopravnosti spolova (2008.) koji propisuje opću zabranu diskriminacije na temelju spola, bračnog ili obiteljskog statusa i spolne orijentacije (na području zapošljavanja, rada i obrazovanja), te nastavlja s podrškom za podizanje svijesti o ravnopravnosti muškaraca i žena.

- Dodatno, anti-diskriminacijske odredbe su integrirane u Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina (UZPNM), Zakon o radu, Zakon o isto-spolnim zajednicama, Kazneni zakon (učinkovito sprječavanje svih oblika diskriminacije u kaznenim postupcima), Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći te Nacionalni program zaštite i promicanja ljudskih prava 2013/16.

- ULJPPNM nastavlja s koordinacijom aktivnosti vezanim za Nacionalni plan za borbu protiv diskriminacije 2008/13 (strateški dokument za unaprjeđenje anti-diskriminacijskog sustava na području obitelji i socijalne skrbi, obrazovanje, rada i zapošljavanja, zdravstva, nacionalnih manjina i zaštite stranaca) i Nacionalni program zaštite i promicanja ljudskih prava 2013/16.

97.20. Pojačati inicijative koje su specifično usmjerene na primjenu Nacionalnog plana za suzbijanje diskriminacije, posebice promicanjem svijesti o ne-diskriminaciji, harmoniji između zajednica, uzajamnom poštivanju i snošljivosti (Alžir); nastaviti s naporima za primjenu Nacionalnog plana za suzbijanje diskriminacije 2008. – 2013. (Indonezija);

- Sukladno izvješćima iz Nacionalnog plana za suzbijanje diskriminacije postignut je napredak glede sustava zaštite od diskriminacije te u njenoj prevenciji i suzbijanju, a čemu su doprinijeli i EU projekti. Provođenje ovog Plana rezultira i donošenjem dodatnih strategija i programa na području ljudskih prava i zaštite ranjivih skupina.

- Napretku je pridonijelo i hrvatsko predsjedanje Desetljećem za uključivanje Roma 2005/15 (1. srpnja 2012. - 30. lipnja 2013.) s dvije konferencije: „Povezivanje povijesnog iskustva Roma u Europi s promocijom ne-diskriminacije Roma” (Holokaust Roma i kultura sjećanja o stradanjima u Drugom svjetskom ratu, uz prezentaciju EU zakonodavstva za sprječavanje diskriminacije te primjere anti-diskriminacije u praksi) i „Aktivizam i participacija mladih Roma“, s ciljem njihovog uključivanja u sve razine odlučivanja i suzbijanja diskriminacije.

97.30. Poduzeti korake prema uspostavi sustava nadzora i sustavnog suzbijanja zločina mržnje, uzimajući na znanje da je to jedan od prioriteta Vlade (Maroko);

- Uspostavljen je učinkovit mehanizam koji plijeni pozornost u regiji, pa i šire. ULJPPNM kao središnje tijelo za prikupljanje i objavu podataka o zločinima iz mržnje koordinira Radnom skupinom za praćenje zločina iz mržnje (2010.), a koja analiza i prati provedbu anti-diskriminacijskog zakonodavstva te koordinira prikupljanje podataka i međuresornu suradnju. Na prijedlog iste, Vlada je 2011. usvojila Protokol o postupanju u slučaju zločina iz mržnje s ciljem snaženja tijela koji sudjeluju u otkrivanju, progonu i praćenju rezultata postupaka. Razvijen je obrazac za statističko praćenje prekršajnih i kaznenih djela za prikupljanje podataka MUP-a, Državnog odvjetništva RH i Ministarstva pravosuđa. Ministarstvo pravosuđa je propisalo jedinstvenu pod-oznaku za prekršajne sudove za počinjena djela iz mržnje (posebice za čl. 18. Zakona o javnom okupljanju).

97.73. Raditi sa i kroz medije u promicanju snošljivosti među svim građanima Hrvatske i poduzeti mjere protiv korištenja stereotipa za pojedine skupine građana temeljem njihovog porijekla (Bosna i Hercegovina);

- Djeluje se kontinuirano, kroz: pravni okvir (Zakon o HRT obvezuje na toleranciju, razumijevanje i poštivanje različitosti, privatnosti te dostojanstva i ugleda i časti ljudi, kao i na politički i religiozni pluralizam); kao i anti-diskriminacijske kampanje (TV-spotovi, Internet *banneri*); projekte (IPA "Uspostava cjelovitog sustava za zaštitu od diskriminacije" s 5 regionalnih okruglih stolova uz sudjelovanje medija koji su elektroničkim i tiskanim izvješćima pridonijeli podizanju svijesti o pojavi, prevenciji i mehanizmima diskriminacije).

- (vidi: 98.15).

98.15. Promicati anti-diskriminaciju kroz kampanje širenja svijesti o zakonodavstvu među radnicima, poslodavcima i sudstvom (Norveška)

- ULJPPNM je koordinirao izradu Nacionalnog programa zaštite i promicanja ljudskih prava 2013/16 s 30 prioritetnih područja. Zaštita od suzbijanje diskriminacije je prioritet koji se transverzalno prožima u nizu ciljeva i mjera usmjerenih: na podizanje svijesti javnosti o problematici diskriminacije u svim područjima (uključujući i rad i uvjete zapošljavanja) i na kontinuiranu izobrazbu radi učinkovitije provedbe anti-diskriminacijskog zakonodavstva.

- Za primjer u praksi, prikazujemo projekte iz Programa zajednice za zapošljavanje i socijalnu solidarnost – PROGRESS u kojima je sudjelovao Hrvatski zavod za zapošljavanje (HZZ):

- Projekt “Poticanje ravnopravnosti na hrvatskom tržištu rada“, iz 2010. (HZZ u suradnji s ULJPPNM i istraživačkim institucijama) rezultirao je “Zbirkom dobre prakse za borbu protiv diskriminacije i promicanje raznolikosti na tržištu rada“ te istoimenim “Smjernicama“ za uključivanje anti-diskriminacije u programiranje i provedbu politika na tržištu rada. Provedeno je istraživanje među nezaposlenim i poslodavcima o diskriminaciji prema šest osnova (spol, dob, invaliditet, etnicitet, vjeroispovijest i seksualna orijentacija).
- Projekt “Poticanje raznolikosti na hrvatskom tržištu rada“ (u partnerstvu ULJPPNM s civilnim društvom i Institutom za razvoj tržišta rada) iz 2011. je bio namijenjen osnaživanju kapaciteta dionika na tržištu rada (poslodavci, HZZ, sindikati, koordinacija za ljudska prava i povjerenstava za ravnopravnost spolova), upravljanju raznolikošću i podizanju svijesti o diskriminaciji.
- U 2012. organizirani su regionalni okrugli stolovi (5) u okviru Projekta "Jednaki u različitosti"(ULJPPNM, HZZ i Ured pučkog pravobranitelja), s tri komponente: Jačanje dionika tržišta rada za provedbu anti-diskriminacijskih načela; Savjetovanje poslodavaca o anti-diskriminaciji i raznolikosti; Anti-diskriminacijska kampanja na nacionalnoj razini. Stvorena je i mreža regionalnih anti-diskriminacijskih kontakt točaka u cilju informiranja i savjetovanja te povezivanja s pučkim pravobraniteljem (središnje nacionalno tijelo za suzbijanje diskriminacije). Poslodavcima se pruža potpora za razvoj anti-diskriminacijskih alata za upravljanje ljudskim potencijalima i individualna obuka o prepoznavanju diskriminacije. Objavljena je brošura o primjerima anti-diskriminacijske prakse.

- U okviru IPA projekta “Uspostava cjelovitog sustava za zaštitu od diskriminacije“ (partnerstvu ULJPPNM s Uredom pučkog pravobranitelja) u 2012. je provedena izobrazba predstavnika institucija uključenih u provedbu Zakona o suzbijanju diskriminacije, kojom su obuhvaćeni: suci, državni odvjetnici (edukacije o europskom i hrvatskom zakonodavstvu o diskriminaciji) i povjerenici za etiku u sudovima (posebne edukacije). Posredstvom PA, u Akademiji za europsko pravo (Trier) je u trogodišnjem razdoblju obrazovano 9 pravosudnih dužnosnika o EU direktivama na području diskriminacije. U 2011. je na seminaru PA „Zajedno protiv diskriminacije LGBTIQ osoba“, sudjelovalo 29 pravosudnih dužnosnika.

97.27. Nastaviti borbu protiv rasističkih i ksenofobičnih ispada (Njemačka);

- Vlada kontinuirano radi na suzbijanju diskriminacije, rasizma i ksenofobije te unaprjeđuje stanje provedbom strateških dokumenata, kao što su Nacionalni program zaštite i promicanja ljudskih prava 2013/16 među čijim prioritetima je suzbijanje rasne i druge diskriminacije te Akcijski plan za uklanjanje prepreka u ostvarivanju pojedinih prava u području integracije 2013/15 s mjerama za suzbijanje i prevenciju diskriminacije, rasizma i ksenofobije prema azilantima i strancima pod supsidijarnom zaštitom. ULJPPNM nastavlja s financiranjem projekata civilnog društva o suzbijanju diskriminacije.

98.18. Pojačati napore usmjerene na osiguranje jednakog pristupa državljanstvu (Poljska) i osigurati da se upravni postupci i zakonodavne odredbe o državljanstvu ne primjenjuju na način koji zakida osobe koje nisu hrvatskog etničkog podrijetla (Poljska; Finska);

- Hrvatska nije prihvatila preporuku. Privilegirana naturalizacija pojedinih skupina stranaca kod stjecanja državljanstva immanentna je pravu svake suverene države i zaštiti njenih interesa. Hrvatska ne odstupa od općih načela međunarodnog državljanškog prava i nije izuzetak. Međutim, svi stranci uz ispunjenje propisanih zakonskih uvjeta pod jednakim uvjetima mogu steći hrvatsko državljanstvo naturalizacijom, redovitim putem.

- Također, vezano uz određene kategorije stranaca dolazi do ublažavanja uvjeta (vidi: 97.75).

MUČENJE I MJESTA ZATOČENJA

97.28. Provesti što je skorije moguće implementaciju zakonodavstva o mučenju i odrediti nacionalni mehanizam za sprječavanje mučenja (Švicarska);

- Sukladno međunarodnim obvezama, mjere se kontinuirano provode. U Kaznenom zakonu implementirane su odredbe relevantnih međunarodnih instrumenata, a ovo područje je i dio Nacionalnog program zaštite i promicanja ljudskih prava koji se provodi.

- Također, Hrvatska je među onim zemljama koja je osnovala nacionalni mehanizam za sprječavanje mučenja, a čiju ulogu ima Ured pučkog pravobranitelja temeljem posebnog zakona, usvojenog u tu svrhu.

97.29. Osigurati nepristranu, punu i žurnu istragu svih prijava mučenja i drugog okrutnog, nehumanog ili ponižavajućeg postupanja, kao i primjeren progon i kažnjavanje počinitelja (Švedska);

- Povodom prijava mučenja i drugog okrutnog, nehumanog ili ponižavajućeg postupanja kao i progona, nadležna tijela u okviru svojih ovlasti redovito postupaju u skladu sa zakonom.

- Policijski službenici (Služba terorizma) žurno poduzimaju sve mjere u cilju razjašnjavanja kaznenih djela i otkrivanja počinitelja, postupajući pri tome po kaznenom zakonodavstvu kao i Zakonu o suzbijanju diskriminacije (provedbe izvidnih mjera). Državno odvjetništvo RH osigurava žurnu i cjelovitu obradu prijava u kojima se iznose saznanja o kršenju ljudskih prava zaštićenih CAT Konvencijom kao i nepristrano i učinkovito procesuiranje počinitelja.

97.36. Dodatno unaprijediti uvjete u zatvorima, usredotočujući se posebice na rješavanje problema prenapučenosti (Azerbajdžan); nastaviti sa zakonodavnim i praktičnim naporima za poboljšanje životnih uvjeta u zatvorima i mjestima zatočenja, posebice vezano za smanjivanje prenapučenosti i osiguranje pristupa zdravstvenoj skrbi i obrazovanju (Austrija);

- Kontinuirano se poduzimaju mjere. U sastavu Kaznionice u Glini, izgrađen je novi objekt za 420 zatvorenika (7 prostorija prilagođeno je osobama s invaliditetom) te je adaptirana kuhinja, a u tijeku je i adaptacija starog objekta. Potpuno je obnovljen stari smještajni objekt „Internat“ za smještaj u poluotvorenim uvjetima kao i objekt za prijem posjeta zatvorenicima, što doprinosi kvalitetnijoj brizi za zatvorenike. Intenziviraju se i pripreme za dogradnju Zatvora u Zagrebu (ugovor o zajmu s CEB-om i izrada projektne dokumentacije), a u Zatvoru u Bjelovaru je u 2012. započela rekonstrukcija za uređenje smještaja, kuhinje i arhive.

- Očekuje se realizacija IPA TAIB 2012/13 projekta „Podrška zatvorskom sustavu RH“ (4,69 milijuna eura) sa svrhom unapređenje infrastrukturnih uvjeta i obrazovanja djelatnika Uprave

za zatvorski sustav kao i informatizacije Uprave te pomoći za rehabilitaciju maloljetnika u Odgojnom zavodu u Turopolju.

- Planom prijama u državnu službu za 2013. su na poslovima u okviru kaznenog sustava planirani novi djelatnici preko 50). Unaprjeđuje se i pravni okvir za poboljšanje zdravlja i stvaraju preduvjeti za osnivanje posebne zdravstvene ustanove s različitim servisima (obiteljska medicina, zdravstvena skrb, ljekarništvo, bolničko liječenje). Novim Zakonom o obveznom zdravstvenom osiguranju su osobe s prebivalištem, odnosno odobrenim stalnim boravkom u Hrvatskoj, a kojima je odlukom suda oduzeta sloboda stekle status osiguranika.

PRAVOSUĐE

97.47. Pojačati garancije za neovisnost sudstva i za objektivnost i nepristranost tužitelja (Mađarska);

- Neovisnost i samostalnost sudstva jamči se Ustavom i Zakonom o sudovima, a u praksi ih osigurava Državno sudbeno vijeće. Zabranjen je svaki oblik utjecaja na tijek i ishod sudskog postupka kao i na suca. Odluka suda može biti izmijenjena samo od strane suda u čiju nadležnost pripada predmet, a pravomoćne sudske odluke dužni su poštivati svi. Rad sudova je javan, osim u slučajevima kada je isključena javnost.

- Uz postojeća demokratska jamstva neovisnosti, kontinuirano se donose mjere vezano za osnaživanje sudačke profesije: uvjet imenovanja sudaca na prvostupanjskim sudovima je završetak Državne škole za pravosudne dužnosnike (stjecanje dodatnih znanja za odgovorno i nezavisno obavljanje rada), a temelj daljnjeg napredovanja (imenovanje na višim sudovima) je transparentna ocjena o radu suca od strane nadležnog sudskog vijeća.

97.48. Nastaviti s provedbom mjera za unaprjeđenje kapaciteta i učinkovitosti pravosudnog sustava (Slovačka);

- S ciljem poboljšanja kvalitete, kapaciteta i učinkovitosti pravosudnog sustava novi Zakon o sudovima (2013.): osigurava mogući ustup predmeta drugom stvarno i mjesno nadležnom sudu radi ravnomjerne opterećenosti; uvodi godišnje izvješće predsjednika Vrhovnog suda RH, Hrvatskom saboru o radu sudbene vlasti (može upozoriti na djelovanje sudbene vlasti, organizacijske probleme, nedostatke u zakonodavstvu te predložiti unaprjeđenja za rad sudova); obvezuje predsjednike viših sudova za nadzor nad radom sudaca i sudova s područja svoje nadležnosti te izradu izvješća o nadzoru (upućuju se predsjednicima nadziranih sudova, predsjedniku Vrhovnog suda RH, Državnom sudbenom vijeću i Ministarstvu pravosuđa).

- Predsjednik suda obvezatan je predsjedniku neposredno višeg suda i Ministarstvu pravosuđa dostavljati godišnji raspored poslova svog suda te obavljati redoviti nadzor nad poslovanjem i mjesečno sastavljati izvješća o rezultatima. Podnosi godišnje izvješće o poslovima uprave i učinkovitosti suda u rješavanju predmeta (uključujući i ispitivanje osnovanosti zahtjeva stranaka za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku) neposredno višem sudu, Državnom sudbenom vijeću i Ministarstvu pravosuđa.

97.49. Dopustiti veću transparentnost vezano uz izbor sudaca (Njemačka);

- Izmjenama Zakona o Državnom sudbenom vijeću (2013) osigurana je veća transparentnost postupka pri izboru sudaca, na način da se sudačka mjesta popunjavaju u skladu s relevantnim planom uz propisano obrazloženje svake odluka (bodovanje iz strukturiranog razgovora).

97.50. Intenzivirati napore za poboljšanje učinkovitosti pravosuđa; kroz provedbu pravnih i organizacijskih mjera za sprječavanje pretjeranih kašnjenja u sudskim postupcima i smanjivanja broja neriješenih predmeta pred sudovima; poboljšati fizičku infrastrukturu i kompjuterizaciju sudova; i nastaviti s racionalizacijom općinskih i prekršajnih sudova (Ujedinjena Kraljevina);

- Kontinuirano se poduzimaju mjere. U cilju rješavanja starih predmeta propisana je obveza preuzimanja predmeta sukladno redosljedu zaprimanja, dok je kao novina (veći sudovi) uveden ravnatelj sudske uprave (*manager*), kao potpora pravovremenosti i učinkovitosti. Akcijskim planom za provedbu strateških smjernica Strategije razvoja pravosuđa 2013/14, intenziviraju se mjere za smanjenje broja neriješenih predmeta i kraćenje trajanja postupaka.

- Novim Zakonom o sudovima, institut Ustavom zajamčenog prava stranaka za pravovremeno suđenje postupovno je razrađen temeljem zahtjeva za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku i zahtjeva za isplatu primjerene naknade zbog povrede navedenog prava.

- Nakon funkcionalnog spajanja, provedenog izmjenama zakona o sjedištima/područjima pravosudnih tijela (donesenih do 2011.), nastavlja se s racionalizacijom sudova i državnih odvjetništava u smislu fizičkog pripajanja, a prema dinamici iz Pravilnika (s rokom do 2019.). Primjerice u 2013. izvršeno je 10 takvih pripajanja.

- Kontinuirano se provode aktivnosti glede poboljšanja fizičke infrastrukture u okviru dostupnih financijskih sredstava. Nastavlja se s kompjutorizacijom – uspostava integriranog sustava za upravljanje sudskim spisima (e-spis) u svim županijskim, trgovačkim i kod 65 općinskih sudova. Obnavlja se računalna oprema zemljišnoknjižnih odjela u općinskim sudovima te provodi njihovo umrežavanje u zajednički informacijski sustav.

97.15. Pojačati borbu protiv korupcije (Njemačka);

- Izmjenama Zakona o kaznenom postupku, ubrzani su postupci u korupcijskim predmetima, uspostavljen je učinkovit sustav otkrivanja, progona i kažnjavanja počinitelja korupcijskih djela kroz „uskočku vertikalnu“ (specijalizirani sudski odjeli, državna odvjetništva i policijska tijela za suzbijanje korupcije). Ostvareni su značajni rezultati u predmetima organiziranog kriminala i korupcije (uključujući i visoku dužnosničku razinu) te je u 2012. povećan broj optužnica i presuda. Uspostavljen je *track record* za rezultate istrage, progona i sudskih presuda te osigurana zapljenjena i zamrzavanje imovinske koristi stečene kaznenim djelom. Također, ojačani su kapaciteti Samostalnog sektora za suzbijanje korupcije Ministarstva pravosuđa.

- Novim zakonima nastavlja se jačanje antikorupcijskog okvira: Zakon o sprječavanju sukoba interesa uvodi provjeru imovinskih kartica dužnosnika, snaži prevenciju i profesionalizira i depolitizira Povjerenstvo za odlučivanje o sukobu interesa (2013); Zakon o pravu na pristup informacijama uvodi novi institut – povjerenika za informiranje te osigurava zaštitu pred upravnim sudovima; Zakon o javnoj nabavi u ovom području također jača predmetni okvir.

- Zakon o financiranju političkih aktivnosti i izborne promidžbe uspostavlja jedinstveni pravni okvir za izborne kampanje i transparentni nadzor nad financiranjem političkih stranaka (određen je najviši iznos donacija; političke stranke i nezavisni kandidati imaju poseban račun za financiranje izborne promidžbe). Državno izborno povjerenstvo nadzire financiranje izborne promidžbe dok Državni ured za reviziju provodi godišnju reviziju poslovanja stranaka. Snaži se (novčano) sankcioniranje političkih stranaka i odgovornih osoba.

BESPLATNA PRAVNA POMOĆ

97.52. Nastaviti s pružanjem besplatne pravne pomoći najugroženijim građanima (Pakistan, Palestina);

- U tijeku je unaprjeđenje pristupa ovoj kategoriji građana (vidi: 97.53.).

97.53. Provesti neovisno ispitivanje učinkovitosti zakona o besplatnoj pravnoj pomoći i, ovisno o rezultatima, poduzeti mjere koje su potrebne kako bi se zajamčilo da najugroženiji među stanovništvom imaju pristup učinkovitoj, sveobuhvatnoj i nediskriminirajućoj pravnoj pomoći (Belgija);

- Analiza postojećeg sustava besplatne pravne pomoći ukazala je na potrebe unaprjeđenja te je Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći u srpnju 2013. upućen u parlamentarnu proceduru.

- Istim se, pružanje primarne pravne pomoći omogućuje ispunjavanjem minimalnih zakonskih pretpostavki (bez ispunjavanja posebnih imovinskih kriterija), dok su imovinski kriteriji za ostvarivanje prava na sekundarnu pravnu pomoć, ublaženi. Proširen je i obuhvat primarne pravne pomoći (na opće pravne informacije; sastavljanje podnesaka za Europski sud za ljudska prava i međunarodne organizacije) te je proširen krug korisnika (za stranca na stalnom boravku napušta se pretpostavka uzajamnosti; za dijete koje nema hrvatsko državljanstvo, a zatečeno je u Hrvatskoj bez pratnje).

98.10. Poduzeti nužne mjere kako bi se jamčilo da će svatko tko to zatraži, uključujući pripadnike manjina, imati pristup pravnoj pomoći (Francuska);

- Ostvarivanje prava kao i osiguravanje pristupa na besplatnu pravnu pomoć provodi se na načelu jednakosti svih građana, u što su uključeni i pripadnici nacionalnih manjina.

98.11. Izmijeniti stroge pretpostavke za primjenu Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći tako da se svi kojima je to potrebno mogu poslužiti njegovim odredbama (Nizozemska);

- Hrvatska nije prihvatila ovu preporuku, a s obzirom na nedovoljnu preciziranost iste u dijelu koji se odnosi na „svi kojima je to potrebno“, jer je smatrala da je potrebno ispunjanje određenih zakonskih pretpostavki. No, bez obzira na predmetni status ove preporuke, zakonodavstvo se na ovom području unaprjeđuju, posebice u kontekstu „minimalnih zakonskih pretpostavki“ (vidi:97.53.).

SLOBODA MEDIJA

97.60. Dodatno pojačati mjere koje jamče slobodu tiska kroz istragu čina zastrašivanja i agresije protiv novinara u skladu s preporukama Odbora za ljudska prava (Čile);

- Državno odvjetništvo RH je u skladu s preporukama Odbora za ljudska prava unaprijedilo metodologiju postupanja u slučaju zastrašivanja i napada na novinare. Vodi posebnu evidenciju od 2010. (s praćenjem već od 2008.), te poklanja posebnu pozornost progonu počinitelja. O elementima slučaja (broj, državno-odvjetničke radnje, ishod postupka, opis događaja) izvješćuje Ministarstvo pravosuđa. Izvješće o napadu na novinare i vlasnike medija dostavljeno je Hrvatskom novinarskom društvu, u cilju izrade Bijele knjige u 2011. (s nadopunom do 1. lipnja 2013.). Ukupno se izvještava, o: 11 pravomoćnih presuda (osuđujuće 7; oslobađajuće 1; odbijajuće 3) te nepravomoćne 4.

97.61. Poduzeti nužne mjere kako bi se osigurala učinkovita zaštita novinara i spriječile i kaznile prijetnje i čini nasilja kojih su oni žrtve (Francuska); poduzeti konkretne mjere koje će osigurati da pravda bude izvršena u slučajevima prijetnji i zastrašivanja novinara kao i zajamčena sloboda tiska (Švicarska);

- (vidi: 97.60.)

97.62. Usvojiti zakonodavne mjere neophodne za jačanje pristupa javnim informacijama (Meksiko);

- Stanje je unaprijeđeno novim Zakonom o pristupanju informacijama (2013) koji je donesen u punoj suradnji s civilnim društvom, te kojim se uz pravo pristupa informaciji koje posjeduju, kojima raspolažu ili nadziru javne vlasti, propisuju i načela - javnosti i slobodnog pristupa, potpunosti i točnosti informacije te jednakosti u pristupu).

97.63. Primijeniti sustav novčanih kazni koje se određene kada javne vlasti ne odgovore adekvatno na zahtjeve za informacijama (Nizozemska);

- Zakon o pravu na pristup informacijama na sveobuhvatan i detaljan način obrađuje predmetnu materiju te predviđa prekršajne mjere u slučajevima kada se onemogući ili ograniči ostvarivanje prava na informaciju, kako za tijela vlasti (novčana kazna do 100.000 kuna) tako i za odgovorne osobe u istima (do 20.000 kuna).

ŽENE I NASILJE U OBITELJI

97.18. Pojačati napore za uklanjanje diskriminacije žena, uključujući na tržištu rada (Ekvador); usvojiti mjere za promicanje rodne jednakosti i nediskriminacije, naročito u području zapošljavanja (Irak);

- Smanjivanje nezaposlenosti i uklanjanje diskriminacije žena na tržištu jedan je od ciljeva Nacionalne politike za ravnopravnost spolova 2011/15, koja sadrži mjere za smanjivanja jaza u plaćama kao i za potporu ženskom poduzetništvu te usklađivanje obiteljskih, privatnih i profesionalnih obveza. Sukladno obvezama iz iste, nadležna tijela nastavljaju s istraživanjima i analizom te unapređenjem kvalitete statističkih pokazatelja o položaju muškaraca i žena na tržištu rada kao i podizanjem svijesti o stereotipima i preprekama za ekonomsko osnaživanje žena, uključujući i obilježavanje Europskog dana jednakih plaća.

-Također se Nacionalnim planom za poticanje zapošljavanja 2011/12 i Strategijom razvoja ženskog poduzetništva 2010/13 provode i druge mjere smanjivanja nezaposlenosti žena i

uklanjanje diskriminacije na tržištu rada. Ženska populacija - posebice niže obrazovane, žrtve nasilja, dugotrajno nezaposlene i pripadnice nacionalnih manjina, izdvajaju se kao ranjiva skupina među nezaposlenim ali i veliki potencijal za razvoj poduzetništva.

97.19. Poduzeti mjere za povećanje participacije žena u javnim i političkim programima za osnaživanje žena i ojačati mjere za osiguranje jednakosti između žena i muškaraca u svim područjima, uključujući kroz učinkovitiju primjenu relevantnog zakonodavstva (Gana);

- Promicanje participacije žena te osiguravanje spolne jednakosti tekovina je Zakona o ravnopravnosti spolova i Nacionalne politike za ravnopravnost spolova 2011/15 koja akcijskim planom utvrđuje tematska područja (promicanje ljudskih prava žena, rodne ravnopravnosti, istih mogućnosti na tržištu, rodno osjetljivog obrazovanja i ravnopravnosti pri odlučivanju u političkom i javnom životu kao i djelovanje i odlučivanje žena u sportu).

- Županijske skupštine obvezuju se usvojiti akcijske planove. Pri imenovanju u nadzorne i upravne odbore, poštuje se ravnomjerna zastupljenosti (podzastupljenost jednog spola ne smije biti ispod 40%). Ured za ravnopravnost spolova VRH nadzire provedbu predmetnih mjera i bijelno izvještava Vladu.

- Ured kontinuirano promiče vidljivost žena u javnom i političkom životu. Pred održavanje parlamentarnih (2011) i lokalnih izbora (2013) vodio je kampanje za povećanje zastupljenosti žena u političkim tijelima (promidžbeni spotovi, financijske potpore civilnom društvu za projekte, konferencije, tribine i sl). Usustavljeno je praćenje rodne statistike i omogućena dostupnost javnosti: (25% parlamentarnih zastupnica; 20,7%, vijećnica u županijskim skupštinama, 23,1% vijećnica u gradskim i 15,7% vijećnica u općinskim vijećima).

97.64. Nastaviti s naporima da se poveća zastupljenost žena u javnom i političkom životu (Azerbajdžan);

- (vidi 97.19).

97.65. Dodatno usvojiti politike i mjere za unaprjeđivanje žena i protiv njihove diskriminacije, u cilju smanjenja nezaposlenosti žena i uklanjanja razlika u plaći (Brazil);

- Jedan od oblika diskriminacije žena u kontekstu radnog okruženja je i seksualno uznemiravanje na radnom mjestu koje doživljava veći broj žena. Vlada je 2012. donijela Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja, razvijen u suradnji s civilnim društvom i javnosti s ciljem osiguravanja trenutne, suosjećajne, rodno i kulturalno osjetljive pomoći i potpore nadležnih institucija, ženi žrtvi seksualnog nasilja (uključeno i područje rada).

- Nacionalna politika za ravnopravnost spolova, 2011/15 s akcijskim planom djelovanja pruža okvir za politiku jednakih mogućnosti na tržištu rada i zaštitu prava žena, kao i za sudjelovanje žena u svim segmentima društvenog života te sadrži mjere za smanjivanja jaza u plaćama (vidi: 97.18.). Obilježava se i Europski dan jednakih plaća te se prikupljaju, obrađuju, analiziraju i distribuiraju statistički pokazatelji o jazu u plaćama između muškaraca i žena kako bi se donijele daljnje mjere za njegovo smanjenje.

98.16. Razviti programe za širenje svijesti o zakonodavstvu, u području rodne jednakosti između radnika, poslodavaca i sudstva, jačati postojeće mjere i promicati nove mjere za kombiniranje obiteljskih odgovornosti s poslom (Španjolska);

- Nastavlja se s razvijanjem programa za širenje svijesti o zakonodavstvu u području rodne jednakosti kao i s promicanjem novih mjera za usklađivanje obiteljske odgovornosti s poslom. (vidi opširnije 97.18.). Financira se rad organizacija civilnog društva usmjerenih ka podizanju znanja i svijesti o ljudskim pravima žena i ravnopravnosti spolova.

- Zakonodavstvo se kontinuirano nadopunjava te je usklađeno s EU direktivama koje se odnose na obiteljski dopust i rodnu jednakost na tržištu, izbor zvanja te primanje plaća. Primjerice, izmjenama Zakona o rodiljnim i roditeljskim potporama usklađuje se trajanje roditeljskog dopusta, propisuju uvjeti za korištenje prava od strane samo jednog roditelja, izjednačava trajanje posvojiteljskog i roditeljskog dopusta, itd. U pripremi je i Zakon o povremenim poslovima (regulacija manjih i povremenih poslova) kojim će se zaposlenim ženama omogućiti da na legalan način angažiraju osobe za pomoć u kući .

- U pripremi je Nacionalna obiteljska politika koja obuhvaća mjere vezane uz obitelj i tržište rada te mrežu obiteljskih potpora i servisa. Usklađivanju obiteljskih odgovornosti i posla, doprinosi novi Zakon o dadiljama (regulacija djelatnosti).

- Nacionalni plan za poticanje zapošljavanja uključuje i projekte za zapošljavanje posebnih skupina. Za samohrane majke, majke s 4 i više djece, majke djece s posebnim potrebama, majke maligno oboljele djece osiguravaju se 100% troškovi bruto plaće kroz 12 mjeseci.

- Kontinuirano se provode mjere iz Nacionalne politika za ravnopravnost spolova 2011/15 s ciljem uspostave stvarne ravnopravnosti spolova i provedbe jednakih mogućnosti te zaštite od rodne diskriminacije. Potiče se usklađivanje privatnih i profesionalnih obveza (ravnopravna podjela kućanskih/obiteljskih poslova i roditeljske odgovornosti; korištenje roditeljskog dopusta očeva). Predviđa se i poticanje organiziranja predškolskog odgoja i obrazovanja djece pri mjestima zaposlenja roditelja kao i podizanje svijesti o važnosti načela jednakih plaća za jednaki rad. Mjere uključuju i sustavno prikupljanje i praćenje statistike o položaju žena na tržištu (razlika među spolovima).

97.31. Poduzeti kazneni progon i osuditi počinitelje nasilja u obitelji (Francuska);

- Državno odvjetništvo RH provodi učinkovit progon nad počiniteljima nasilničkog ponašanja u obitelji te vodi posebne evidencije - prema: spolu okrivljenika, spolu i dobi žrtve; vrste državno-odvjetničke radnje te vrsti presude. Vodi se evidencija i o drugim kaznenim djelima s elementima nasilja ako je žrtva žena, pri čemu se posebna pažnja posvećuje načinu ispitivanja žrtve i izbjegavanju sekundarne viktimizacije, a što je posebice važno u slučaju silovanja.

97.32. Osigurati kazneni progon i kažnjavanje za čine nasilja protiv žena (Ekvador);

- (vidi: 97.31.).

97.34. Primijeniti učinkovit zakon za zaštitu žena i djece žrtava nasilja u obitelji (Indonezija);

- Izgrađen je solidan pravni okvir koji uključuje Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji kojim se propisuju okviri postupanja (definicija nasilja, svrha, sankcije, itd.) i Nacionalnu strategiju zaštite od nasilja u obitelji od 2011/16, a što sve u svrhu širenja svijesti o problemu nasilja u obitelji prati i organizacija, predavanja, tribine itd. Uvažavajući potrebu posebne skrbi za žrtve nasilja u obitelji, nadležna tijela sprječavaju nasilje u obitelji i nad ženama te ublažavanju njegove posljedice. Pruža se financijska potpora organizacijama civilnog društva koje štite žrtve nasilja, financira rad skloništa za žene i djecu žrtve nasilja u obitelji, te preko centara za socijalnu skrb i obiteljskih centara pruža izravna pomoć žrtvama.

97.12. Nastaviti s naporima u zaštiti prava žena i djece (Egipat);

- Hrvatska nastavlja s ulaganjem napora u zaštiti prava žena (vidi: cijelo poglavlje).

- Za zaštitu djece vidi sljedeće poglavlje.

PRAVA DJETETA

97.13. Jamčiti ostvarivanje gospodarskih, socijalnih i kulturnih prava djece (Ekvador);

- U kontekstu trenutne financijske krize, Vlada polaže posebnu pozornost na održavanje razine skrbi za djecu te se na svim ključnim područjima nastoje izbjeći restriktivne mjere kojima bi se umanjila prava djeteta. U tom smislu, partnerski surađuje na zajedničkim projektima i s organizacijama civilnog društva i s UNICEF-om.

- Hrvatska je stranka svih ključnih međunarodnih instrumenata na području promicanja i zaštite prava djeteta, te je upravo u tijeku okončanje procesa za potpisivanje Fakultativnog protokola uz Konvenciju o pravima djeteta o pritužbenim mehanizmima, a kojim će se ojačat neposredna zaštita prava djeteta. S obzirom na predstojeće razmatranje Trećeg i četvrtog nacionalnog izvješća prema Konvenciji o pravima djeteta, u rujnu 2014. pred Odborom za prava djeteta, dosege u praksi biti će moguće provjeriti i kroz njegovo predstavljanje.

- (vidi: 96.5.).

96.5. Razmotriti mogućnost jačanja ciljane socijalne pomoći obiteljima s niskim primanjima s djecom (Bjelarus);

- Ova populacija prepoznata je kao socijalno osjetljivom kategorija. Vlada povećava iznos pomoći za uzdržavanje u odnosu na broj djece i njihovu dob. Također, i djetetu samohranog roditelja povećan je iznos pomoći za uzdržavanje s obzirom takvu okolnost.

- Socijalna pomoć osigurava se i kroz potpore za obrazovanje (za udžbenike; za prijevoz učenika srednjih škola čije obitelji ostvaruju pravo na pomoć za uzdržavanje; za smještaj u učeničkom domu ako obitelj ostvaruju pravo na pomoć za uzdržavanje ili prosječni mjesečni prihod ispod cenzusa; za studiranje ako su djeca bila korisnici prava na stalni smještaj).

- Novi Zakon o socijalnoj skrbi koji je prošao javnu raspravu, a koja je iznjedrila i dodatne prijedloge u studenom 2013. i za kojeg je 1. siječanj 2014. predviđeno stupanje na snagu, biti će posebno osjetljiv prema samohranim roditeljima i svima koji mogu odsklizati u siromaštvo.

97.59. Pojačati politike o pravima djeteta uz obraćanje pozornosti na Smjernice za alternativnu skrb o djeci, u skladu s rezolucijom Vijeća za ljudska prava 11/7 i rezoluciju Opće skupštine 64/142 (Brazil);

- Skorašnjim donošenjem Strategije za zaštitu i promicanje prava djece 2013/20, politike na području prava djeteta bit će unaprjeđene sukladno predmetnim međunarodnim dokumentima. Strategija će se fokusirati na četiri strateška cilja - usluge prilagođene djeci, eliminaciju nasilja nad djecom, djecu u ranjivim situacijama te participaciju djece.

- U tijeku je provođenje procesa deinstitutionalizacije javne skrbi za djecu i transformacije domova socijalne skrbi kao i procesa razvijanja usluga u zajednici. Planom je predviđeno do 2016. smjestiti 80% djece pod udomiteljsku skrb. Domovi su izradili pojedinačne planove s planiranom dinamikom podrške djeci nakon izlaska iz skrbi. Provedena su dva od tri IPA projekta usmjerena na podršku deinstitutionalizaciji - s ciljem povećanja uključivanja korisnika prava i usluga u sustav socijalne skrbi i pružanja podrške stručnjacima u sustava socijalne skrbi. Provode se i specijalizirani projekti: za unaprjeđenje kapaciteta i kvalitete rada stručnjaka zaposlenih u domovima za djecu i mlade s poremećajima u ponašanju te za jačanje kapaciteta u procesu razvoja udomiteljstva djece.

97.66. Nastaviti s postojećim pozitivnim naporima u promicanju i zaštiti prava djece u području pristupa zdravstvu i obrazovanju, kao i za osiguranje osnaživanja žena (Kuba)

- Glede obrazovanja se načelima najboljeg interesa djeteta, kontinuirano se unaprjeđuje stanje, posebice u kontekstu uspostave optimalne, učinkovite i prilagodljive mreže ustanova kao i dostupnosti obrazovanja na svim razinama. Dodatno, subvencioniranjem međumjesnog prijevoza za učenike srednjih škola osigurava se dostupnost obrazovanja i za učenike izvan urbanih središta, a sustavom stipendija i subvencioniranja troškova studiranja osigurava se dostupnost visokog obrazovanja i za one slabijeg socio-imovinskog statusa.

- Uz ispunjavanje zakonskih prioriteta glede osiguravanja pristupa zdravstvu, provode se i mjere iz Nacionalne politika za ravnopravnost spolova 2011/15 usmjerene ka podizanju kvalitete i dostupnosti zdravstvene zaštite za žene i djevojčice (unapređivanje sustava prevencije i ranog otkrivanja zloćudnih bolesti; očuvanje reproduktivnog zdravlja žena; osvještavanje o spolno prenosivim bolestima te prevenciji i učinkovitoj zaštiti).

- Od ove školske godine, temeljem odluke ministra znanosti, obrazovanja i športa u osnovnim i srednjim školama provodi se zdravstveni odgoj prema četiri modula: zdrav život; prevencija nasilja; prevencija ovisnosti; spolna edukacija.

- Vezano za pristup obrazovanju djece s teškoćama u razvoju (vidi 97.11.).

97.69. Osmisliti i oblikovati obrazovne programe u posebnim školama na temelju individualnih potreba djeteta, a ne na etničkoj pripadnosti (Finska);

- Prepoznaje se potreba individualiziranog pristupa. Ukupno se 18.816 (5,61%) učenika s teškoćama u razvoju školuje u redovitim ili posebnim ustanovama, a što se ostvaruje kroz programsku i profesionalnu potporu, prostornu te pedagoško-didaktičku prilagodbu, uključujući i dodatne rehabilitacijske programe. Cilj je učiniti obrazovanje učenika s teškoćama dostupnim, postići njihovu socijalnu uključenost i zastupljenost u obrazovnom

sustavu i društvo u cjelini. O specifičnosti obrazovanja za djecu manjinskih pripadnika (vidi: 96.6., 97.67. i 97.68.).

96.6. Pridati posebnu pozornost obrazovanju romskih djevojčica, koje često nisu u mogućnosti završiti školovanje zbog svoje rodne pripadnosti (Finska);

- Na području obrazovanja vodi se računa i o specifičnostima obrazovanja za romske djevojčice. Navedeno je vidljivo iz broja romske djece u obrazovnom sustavu na početku pedagoške godine 2012/13: predškolski odgoj 455 (222 djevojčice i 233 dječaka); predškola 356 (170 djevojčica i 186 dječaka); osnovna škola 5173 (2561 učenica i 2612 učenika); prvi razredi 3-godišnjih srednjih škola 480 (194 učenice i 286 učenika), dok je njihov ukupan broj u srednjoškolskom obrazovanju 503 (207 učenica i 296 učenika). Kao indikator ističe se da je od 2005. učeterostručen broj polaznika u osnovnoj školi s podjednakim omjerom po spolu.

- Također se daljnja unaprjeđenja predviđaju strateškim dokumentima (strategija i akcijski plan za Rome) u dijelu u kojima se isti na području obrazovanja Roma odnose na prevenciju ranog napuštanja škole i poticanja zapošljavanja obrazovanih Roma (vidi 97.67.).

97.33. Snažiti učinkovite pravne i upravne mjere namijenjene suzbijanju svih oblika nasilja protiv djece i posebice diskriminaciji manjinske djece, osobito Roma i strane djece (Bangladeš);

- Zakonodavni okvir, koji je usklađen s međunarodnim (podsjeća se na instrumente Vijeća Europe, odnosno ratifikaciju Konvencije o zaštiti djece protiv seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja u 2011. kao i potpisivanje Konvencije o zaštiti i borbi protiv nasilja nad ženama i obiteljskog nasilja u 2013.), regulira okvire djelovanja na ovom području. Novim Zakonom o zaštiti od nasilja u obitelji, kao i Nacionalnom strategijom za zaštitu od nasilja u obitelji 2011/16 ojačana je među-sektorska koordinacija.

- Provođe se brojne mjere. MUP sukladno Nacionalnoj strategiji prevencije poremećaja u ponašanju djece i mladih 2009/12, provodi niz preventivnih aktivnosti u cilju postizanja optimalnih uvjeta za populaciju mladih. Također, Policijska uprava međimurska donijela je i Program preventivnih mjera za povećanje sigurnosti i jačanje socijalne uključenosti Roma

- Glede suzbijanja diskriminacije prema romskoj djeci kao primjer dobre prakse navodi se: provedba projekta „Imam izbor“ u školama na području Zagreba i Međimurske županije (MUP i UNDP u suradnji s civilnim društvom i Hrvatskim Crvenim križem) s ciljem socijalizacije romske djece (podučavanje kulture dijaloga, nenasilja, ljudskih prava, snošljivosti i nediskriminacije) i stvaranju pozitivnog odnos prema policajcu kao pomagaču. Podsjećamo i na provedbu strateškog dokumenta za Rome (vidi 97.23.).

97.67. Osigurati jednaki pristup kvalitetnom obrazovanju za djecu Rome (Finska);

- Poduzimaju se mjere za kvalitetnu inkluziju romske djece u odgojno-obrazovni sustav. Uz aktualnu strategiju za uključivanje Roma, Akcijskim planom uz istu za tekuće dvogodišnje razdoblje donesene su mjere za održivost inkluzivne odgojno-obrazovane politike za Rome, te su osigurana sredstva. Primjerice, romskim roditeljima sufinanciran je predškolski odgoj djeteta u dječjem vrtiću, a u cilju napredovanja učenika kroz osnovnu školu sufinancira se i produženi boravak, izvan-nastavne aktivnosti, dodatno učenje hrvatskog jezika i angažiranje romskih pomagača. U srednjoj školi svi romski učenici stipendiraju se s 5.000,00 kn godišnje

(ponavljači s 3.000,00 kn). Za studente je osigurana stipendija - 10.000,00 kn godišnje, ako se izjasne kao pripadnici romske nacionalne manjine. Vežano uz postojanje identificiranih problema, visoki *drop-out* kao i još uvijek pojavljivanja u praksi čistih romskih razreda, nastaviti će se s unaprjeđivanjem uvjeta za suzbijanje navedenih pojava (vidi: 96.6.).

- U okviru hrvatskog predsjedanja Desetljećem za uključivanje Roma 2005/15, posebna pažnja posvećena je obrazovnoj politici i položaju romskog jezika (vidi: 97.23.).

97.68. Učiniti iskorak prema roditeljima romske djece kako bi se osiguralo da oni u potpunosti razumiju važnost obrazovanja te u sklopu tog napora koristiti u školama romske pomagače (Finska);

- Uz postojeće dokumente, dodatno se provode mjere za izvršenje presude Europskog suda za ljudska prava u predmetu *Oršuš i dr.* kao i mjere iz Akcijskog plana za predškolsko, osnovnoškolsko, srednjoškolsko i visokoškolsko obrazovanje Roma te obrazovanje odraslih pripadnika romske nacionalne manjine.

- Potporu provedbi načela različitosti i snošljivosti u školama daje novi kurikulum građanskog odgoja i obrazovanja (u eksperimentalnoj provedbi) kao i angažiranje romskih pomagača.

97.35. Pojačati obrazovanje i kampanje podizanja svijesti u cilju sprječavanja zlostavljanja dječaka i djevojčica, u skladu s preporukama Odbora za prava djeteta (Čile);

- U skladu s preporukama Odbora za prava djeteta, donesen je Protokol o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima koji pridonosi rješavanju problema „nasilja među djecom i mladima” i podizanju javne svijesti. Sadrži obveze državnih tijela te definiciju „vršnjačkog nasilja”, koje obuhvaća i „sukobe” u kojima nisu ostvarena obilježja kaznenog djela.

- U listopadu 2013. donesen je Pravilnik o načinu postupanja odgojno-obrazovnih radnika u poduzimanju mjera zaštite prava učenika te prijave svakog kršenja nadležnim tijelima, te je organizirana i konferenciju o nasilju u školi koja je uključila stručnjake, nastavnike i ravnatelje, a prijenosom uživo i javnost koja je postavljala pitanja. Identificirani su ključni problemi i rizici za pojavu nasilja te prioriteta s ciljem prevencije.

- Nacionalna strategija za zaštitu i promicanje prava djece 2013/20 (u izradi) predviđa mjere na području seksualnog nasilja, trgovanja djecom, tjelesnog kažnjavanje, rodno uvjetovanog i obiteljskog nasilja, nasilja u školama i javnom prostoru (uključujući i medije te Internet).

98.12. Usvojiti zakonodavstvo koje će osigurati da se zatvor koristi samo kao posljednje sredstvo kod osude maloljetnih prekršitelja i osigurati da oni budu smješteni odvojeno od odraslih osuđenika te osigurati sustavni priljev sredstva za njihovu potporu (Austrija);

- Primjenom naprednih standarda na načelu zaštite najboljeg interesa djeteta kao i načela oportuniteta, maloljetnički zatvor koristi se kao posljednje sredstvo osude za ovu kategoriju.

- Slijedom navedenog, samo se starijim maloljetnicima (koji u vrijeme počinjenja kaznenog djela imaju 16-18 g.) može izreći kazna zatvora, a mlađim maloljetnicima (od 14-16 g.) samo odgojne i sigurnosne mjere. Pri tome se maloljetnički zatvor (najčešće 6 mj.- 5 g.) može izreći

samo za kaznena djela s propisanom kaznom zatvora od tri godine ili težom, a kada narav i težina djela te visoki stupanj krivnje ne opravdava izricanje odgojne mjere. Postoji mogućnost i pridržaja izricanja maloljetničkog zatvora, kada sud smatra da se izricanjem krivnje i prijetnjom naknadnog izricanja kazne maloljetnika može odvratiti od počinjenja novih djela. Statistički, maloljetnički zatvor se rijetko primjenjuje. Izvršava se na posebnom odjelu u Kaznionici u Požegi (zatvoreni/poluotvoreni uvjeti) i u Kaznionici u Valturi (otvoreni uvjeti). Odgojna mjera izvršava se u Odgojnom zavodu u Turopolju za maloljetnike i u Odgojnom zavodu u Požegi za maloljetnice (oba poluotvorenog tipa s posebnim odjelima za poticajnu skupinu otvorenog tipa i odjelima pojačane skrbi i nadzora zatvorenog tipa).

OSOBE S INVALIDITETOM

97.26. U potpunosti provesti obveze koje nalažu neometano uživanje ljudskih prava osoba od strane svih osoba s invaliditetom (Češka Republika);

- Preporuka se provodi kontinuirano. Intenzivira se provedba plana deinstitutionalizacije i transformacije domova socijalne skrbi kako bi se smanjio: broj djece u domovima s teškoćama u razvoju (40%), broj odraslih osoba s invaliditetom u domovima (30%), broj psihički bolesnih odraslih osoba u domovima (20%). Dvije stacionarne ustanove s najvećim brojem korisnika s intelektualnim teškoćama: Centar za rehabilitaciju Stančić i Centar za rehabilitaciju Zagreb bit će transformirane u Centar za pružanje usluga u zajednici i Dom za dugotrajnu intenzivnu skrb kako bi se razvila sveobuhvatna, održiva i kvalitetne usluga u zajednici kao alternative za sve korisnike koji mogu funkcionirati u ovim oblicima skrbi.

- U cilju jačanja kapaciteta stručnjaka, provodi se IPA projekt podrške deinstitutionalizaciji socijalnih usluga te pripremaju projekti (Europski Socijalni Fond) usmjereni prevenciji institucionalizacije i inkluziji osoba s invaliditetom (osobni asistent, tumač znakovnog jezika, videći pratitelj za slijepe).

- Iskorak je učinjen Zakonom o registru birača (2012) koji izjednačava osobe lišene poslovne sposobnosti s građanima koji imaju biračko pravo tako da je tu mogućnost dobilo više od 16 000 osoba). Kako bi sve osobe smještene u ustanovama mogle ostvariti biračko pravo na prvim predstojećim izborima, poduzima se niz konkretnih radnji (telefonska i e-mail podrška, suradnja s medijima te distribucija informativnih letaka).

96.2. Primijeniti snažnije utemeljen pristup na ljudskim pravima i životu u zajednici kada je riječ o institucionalizaciji mentalno bolesnih osoba (Indonezija);

- Planom deinstitutionalizacije i transformacije domova socijalne skrbi i drugih pravnih osoba koje obavljaju djelatnost socijalne skrbi (2011/18), predviđeno je iz institucija izmjestiti 20% korisnika s mentalnim oštećenjima. Paralelno, šire se usluge organiziranog stanovanja koju sada pružaju pojedini državni domovi za psihički bolesne odrasle osobe. U 2013. deinstitutionalizirano je 77 odraslih osoba s psihičkim bolestima, od kojih je 57 uključeno u program organiziranog stanovanja uz podršku u zajednici, dok su ostale smještene u udomiteljske obitelji.

98.8. Pojačati napore za zaštitu prava osoba s invaliditetom i za nadzor nad rezidencijalnim ustanovama za mentalno zdravlje te izmijeniti pravni okvir kako bi se

osigurala jamstva poštivanja ljudskih prava u skladu s međunarodnim standardima (Kanada);

- Nadzor u svrhu uklanjanja nedostataka provodi se redovito. Zatvorena su dva doma za psihički bolesne odrasle osobe „Breznica Đakovačka“ (124 korisnika) te „Obiteljski dom Dragočajac“ (22 korisnika), a kojom se prilikom pri premještanju korisnika poštivalo načelo individualnog pristupa i suradnje s korisnicima u svrhu pronalaženja trajnog oblika skrbi.
- Pučki pravobranitelj i pravobraniteljica za osobe s invaliditetom obilaze korisnike i izrađuju izvješća s preporukama nadležnom ministarstvu koje ih razmatra i uključuje u provedbu.
- Hrvatska kontinuirano usklađuje pravi okvir s međunarodnim standardima – trenutno je u tijeku ukidanje postojanja instituta potpunog lišenja poslovne sposobnosti.

97.11. Poduzeti sve potrebne mjere za zaštitu i promicanje prava osoba, naročito djece s teškoćama u razvoju (Švedska);

- Poduzimaju se mjere u cilju promicanja ravnopravnog sudjelovanja osoba s invaliditetom u političkom i javnom životu, te je suorganizaciji s VE organiziran u 2012. regionalni seminar.
- Djeca s teškoćama u razvoju nositelji su prava na ravnopravnoj osnovi s ostalom djecom., no dodatna skrbi prepoznata je u strateškim dokumentima za djecu i za osobe s invaliditetom. U cilju ostvarenja načela „škola za sve“ odgojno-obrazovni sustav se prilagođava kako bi bio dostupan svima. Novi pravilnici koji se odnose na pomoć djeci s teškoćama u razvoju, ali i na unaprjeđenja uvjeta za darovitu djecu uređuju: djelovanje mobilne službe za savjetodavni rad pri posebnim centrima za odgoj i obrazovanje; obveze na lokalnoj razini koje uključuju materijalne i profesionalne potpore te programe rada za učenike s teškoćama u razvoju.

TRGOVANJE LJUDIMA

97.38. Dodatno pojačati mjere u borbi protiv trgovanja ljudima (Azerbajdžan, Nepal);

- Iako je nacionalni sustav suzbijanja trgovanja ljudima usuglašen sa svjetskim i europskim standardima (ratifikacija svih relevantnih međunarodnih instrumenata), isti se kontinuirano nadograđuje strateškim dokumentima kao odgovor na trendove.

97.39. Pojačati učinkovitu provedbu mjera poduzetih u borbi protiv trgovanja ljudima i zaštititi žrtve trgovanja ljudima (Bangladeš);

- Provodi se kontinuirano vrednovanje sustava te snaži međuresorna suradnja pod nadzorom nacionalnog koordinatora za suzbijanje trgovanja ljudima (ravnatelj ULJPPNM). Temeljem godišnjeg izvješća o provedbi Nacionalnog plana za suzbijanje trgovanja ljudima, Vlada ima uvid u stanje i trendove kao osnovu za daljnje djelovanje.

97.40. Nastaviti s naporima za suzbijanje trgovanja s ljudima, posebice ženama i djevojčicama (Pakistan);

- Nastavno na specifičnost trgovanja ženama (seksualna industrija) i djecom (prosjačenje i prostitucija) snaže se mjere zaštite te je pojačano detektiranje ovih slučajeva. Nacionalni plan

za suzbijanje trgovanja ljudima 2012/15 pozornost posvećuje suradnji policije i državnog odvjetništva te civilnog društva kako bi se osigurala pravovremena identifikacija i pravna psihosocijalna i medicinska pomoć i zaštita sukladno nacionalnom referalnom sustavu.

97.43. Pojačati napore u borbi protiv trgovanja ljudima, između ostalog kroz razvoj međunarodne suradnje sa zainteresiranim vladama, međunarodnim organizacijama i nevladinim organizacijama (Bjelarus).

- Hrvatska intenzivira napore u suzbijanju ovog fenomena suradnjom sa susjednim zemljama i šire u regiji - kroz njegovo samostalno adresiranje, ali i u okviru bilateralnih/trilateralnih dijaloga na području ljudskih prava (posebice, sa Slovenijom i Austrijom).

- Od uspostave sustava suzbijanja trgovanja ljudima (2002) provodi se uspješna međunarodna suradnja (VE, OESS, ICMPD, UNDOC, UN mehanizmi, Vijeća za ljudska prava). U okviru EU na raspolaganju su bili i IPA projekti, kojima se dodatno snaži uspostavljeni sustav.

- Civilno društvo je partner te sastavni dio nacionalnog sustava suzbijanja trgovanja ljudima i Nacionalnog odbora za suzbijanje trgovanja ljudima i njegovog Operativnog tima, a na čijim sastancima isti iznose saznanja te upućuju prijedloge. Skloništa jedno za odrasle žrtve, a drugo za djecu, vode organizacije civilnog društva (financiraju se iz državnog proračuna.)

97.37. Nastaviti učinkovito provoditi treći Nacionalni plan protiv trgovanja ljudima (Indonezija);

- U tijeku je provedba Nacionalnog plana za suzbijanje trgovanja ljudima 2012/15, čija se učinkovitost vrednuje kroz uspostavljeni mehanizam nadzora (vidi:97.39.).

96.3. Osmisliti i provesti mjere koje će medije učiniti odgovornijima u bavljenju pitanjima trgovine ljudima kako bi se osigurao dodatni doprinos borbi protiv ove negativne pojave (Moldova);

- Na tom putu, ulažu se u skladu s Nacionalnim planom za suzbijanje trgovanja ljudima, 2012/15 značajniji naponi te provodi edukacija medijskih djelatnika glede senzibiliziranja izvještava u svrhu zaštite privatnosti žrtava i izbjegavanje sekundarne viktimizacije.

97.42. Pojačati napore za borbu protiv trgovanja ženama i djecom u svrhe seksualnog i drugih oblika iskorištavanja (Gana);

- (vidi: 97.40.).

97.41. Pojačati napore za otkrivanje, sprječavanje i borbu protiv trgovanja maloljetnicima u svrhe seksualnog ili drugih oblika iskorištavanja, sukladno preporukama Odbora za prava djeteta (Čile);

- (vidi: 97.40.).

97.44. Intenzivirati napore za proaktivnu identifikaciju žrtava trgovanja ljudima među ugroženim kategorijama stanovništva, posebice ženama koje se bave prostitucijom i muškarcima migrantima u poljoprivrednom sektoru (SAD);

- Primjereno trenutku članstva u EU, Hrvatska se prilagođava međunarodnim trendovima kao odgovor na (mogući) porast migracija i trgovanja ljudima, posebice s tranzitnog aspekta. Intenzivira se provođenje mjera za rano prepoznavanje potencijalnih žrtava trgovanja ljudima među ranjivim skupinama (tražitelji azila, iregularni migranti, Romi).

97.45. Pojačati partnerstvo s nevladinim organizacijama radi osiguravanja njihove pomoći pri identificiranju žrtava trgovanja ljudima tijekom inicijalnih kontakata između vlasti i potencijalnih žrtava među ženama pritvorenim zbog prekršaja vezanih uz prostituciju (SAD);

- Vlada kontinuirano snaži suradnju s civilnim društvom (vidi: 97.43.).

98.9. Intenzivirati istrage zločina trgovanja ljudima u područjima intenzivnog turizma i drugim područjima s prostitucijom; agresivno progoniti one koji se bave trgovanjem ljudima (SAD);

- Sukladno postojećem Nacionalnom planu za suzbijanje trgovanja ljudima 2012/15, jačaju se mjere za identifikaciju žrtava te snaži suradnja policije i državnog odvjetništva (uključujući i redovite sastanke) za učinkoviti progon počinitelja kaznenog djela trgovanja ljudima.

- Provode se ciljane edukacije sudaca - IPA „Jačanje sustava identifikacije trgovanja ljudima“.

97.46. Osigurati odgovornu repatrijaciju stranih žrtava trgovanja ljudima (SAD);

- U skladu s Protokolom o postupanju u slučaju dobrovoljnog povratka žrtava trgovanja ljudima moguća je (samo) dobrovoljna repatrijacija (primarna nadležnost MUP-a uz suradnju drugih resora i civilnog društva. Povratak mora zadovoljiti kriterije sigurnost za žrtvu, uključujući i komunikaciju s nadležnim institucijama u zemlji povratka.

MANJINE

97.21. Poduzeti daljnje mjere za borbu protiv diskriminacije manjina i osigurati da se one istinski provode u praksi (Švicarska);

- Vlada nastavlja s kontinuiranim poduzimanjem mjera za borbu protiv diskriminacije manjina. Istome doprinosi provedba Akcijskog plana za provedbu Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina 2011/13 te osiguranje oko 1.800.000 EUR kao pretpostavka učinkovitoj provedbi u tom razdoblju.

97.24. Nastaviti s pozitivnim naporima usmjerenim na promicanje jednakosti i nediskriminacije protiv različitih nacionalnih manjina koje zajedno žive u zemlji (Kuba);

- Glede zaštite prava i osiguranja ravnopravnosti nacionalnih manjina nastavlja se s naporima za promicanje jednakosti i nediskriminacije. Izmijenjen je Ustav i Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina (2010) tako da se ravnopravnost jamči izrijeком za sve nacionalne manjine (ukupno 22). Pri izmjeni zakona uvažava se mišljenja pripadnika manjine.

97.72. Intenzivirati napore za promicanje međuetničkog sklada i snošljivosti među stanovništvom (Bjelarus); uložiti dodatne napore u promicanju snošljivosti među svim građanima, neovisno o porijeklu ili etničkoj pripadnosti (Bosna i Hercegovina);

- Napredak u ostvarivanju pojedinih prava pripadnika nacionalnih manjina, uključujući i promicanje međuetničkog sklada i snošljivosti neovisno o porijeklu ili etničkoj pripadnosti vidljiv je iz godišnjih izvješća koje Vlada podnosi Hrvatskom saboru povodom provedbe Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina i utroška sredstava.

- Vezano uz edukacije o promicanju međuetničkog sklada i snošljivosti, uključujući i područje obrazovanja na pismu i jeziku nacionalnih manjina, i nadalje se intenzivira rad ULJPPNM i Savjeta za nacionalne manjine. Povodom desetgodišnjice donošenja Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina kojim je stvoren normativni okvir za ostvarivanje cjelovite zaštite prava pripadnika nacionalnih manjina, održano je svečano obilježavanje te je u prisutnosti stručnjaka, predstavnika državnih tijela, parlamentarnih zastupnika manjina, članova udruga manjina i predstavnika lokalnih i regionalnih vlasti te članova vijeća nacionalnih manjina, predstavljena analiza postignutog.

97.76. Pojačati učinkovite i transparentne mjere za sprječavanje i kažnjavanje svih oblika diskriminacije protiv manjina. Isto tako, pojačati mjere koje će osigurati bolju zastupljenost nacionalnih manjina u tijelima zakonodavne i izvršne vlasti (Meksiko);

- Novim Kaznenim zakonom (2013.) unaprjeđuje se postupanje za zločin iz mržnje, na način da svako kazneno djelo može biti počinjeno iz mržnje. Za neka kaznena djela izrijeком se propisuje kvalifikatorna okolnost, dok se za ostala djela ta okolnost uzima kao otegotna. Isti sadrži i posebna kaznena djela kao što su: povreda ravnopravnosti (uvedene su nove diskriminatorne osnove: bračni ili obiteljski status, dob, zdravstveno stanje, invaliditet, genetsko naslijeđe, izražavanje rodnog identiteta, spolno opredjeljenje), povreda prava izražavanja nacionalne pripadnosti te javno poticanje na nasilje i mržnju.

- Vezano za zastupljenost nacionalnih manjina u zakonodavnoj vlasti (vidi. 97.77.).

- U namjeri da poboljša zastupljenost predstavnika nacionalnim manjina, Vlada je Akcijskim planom za zapošljavanje nacionalnim manjina u tijelima državne uprave (2011/14) postavila prag od 5.5% njihovog udjela u ukupnom broju zaposlenih. U tijelima državne uprave, stručnim službama i uredima Vlade, u 2012. bilo je zaposleno 1.752 ili 3,378% pripadnika nacionalnih manjina, te će se do 2014, nastaviti s daljnjim naporima u cilju ispunjenja praga, posebice imajući u vidu okolnosti da je dalje na snazi Odluka o zabrani novog zapošljavanja državnih službenika i namještenika u tijelima državne uprave, stručnim službama i uredima Vlade kojom se zabranjuje novo zapošljavanje, a što se odnosi te ima značajnog utjecaja na manjinske pripadnike.

- Vezano za zastupljenost nacionalnih manjina upravnim tijelima jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave (vidi. 97.78.).

- Vezano za zastupljenost nacionalnih manjina u predstavničkim tijelima jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave (vidi:97.77.).

97.77. Ukazati na preostale nedostatke u provedbi Ustavnog zakona o pravima nacionalnim manjina i poduzeti mjere usmjerene na osiguranje učinkovitog sudjelovanja pripadnika nacionalnih manjina u javnom životu i procesima odlučivanja (Gana);

- Nedostaci su jasno adresirani u izvješću za 2012. o provedbi mjera iz sadašnjeg Akcijskog plana za provedbu UZPNM, a što se posebice odnosi na trenutne prepreke u zapošljavanju pripadnika nacionalnih manjina (vidi: 97.76.), kao i na punu realizaciju određenih prava koja su bila vezana uz objavu rezultata popisa, a pri čemu je došlo do kašnjenja.

- Poduzimaju se mjere za osiguranje učinkovitog sudjelovanja pripadnika nacionalnih manjina u javnom životu i procesima odlučivanja. Jamči se pravo zastupljenosti u Hrvatskome saboru. Od osam zastupnika nacionalnih manjina srpsku predstavljaju tri, talijansku, mađarsku i češku i slovačku po jedan, albansku, bošnjačku, crnogorsku, makedonsku i slovensku jedan, te Austrijance, Nijemce, Rusine, Ukrajince, Židove, Rome, Bugare, Ruse, Rumunje, Poljake, Vlahe, Turke jedan zastupnik.

- Nacionalne manjine imaju pravo biranja svojih predstavničkih tijela i u jedinicama lokalne samouprave, a koja tijela utječu na politike vezane za nacionalne manjine, predlažu mjere za unaprjeđenje svog položaja te kandidate za tijela državne uprave i lokalne samouprave te daju mišljenja na medijske programe. Na izborima u 2011. za vijeća i predstavnike nacionalnih manjina (n/m) izabrano je 276 vijeća i 169 predstavnika: 14 vijeća i 24 predstavnika albanske n/m, 22 vijeća i 15 predstavnika bošnjačke n/m, 1 predstavnik bugarske n/m, 7 vijeća i 6 predstavnika crnogorske n/m, 12 vijeća i 10 predstavnika češke n/m, 19 vijeća i 20 predstavnika mađarske n/m, 4 vijeća i 9 predstavnika makedonske n/m, 2 vijeća i 6 predstavnika njemačke n/m, 1 predstavnik poljske n/m, 17 vijeća i 11 predstavnika romske n/m, 2 predstavnika ruske n/m, 4 vijeća i 2 predstavnika rusinske n/m, 6 vijeća i 6 predstavnika slovačke n/m, 9 vijeća i 13 predstavnika slovenske n/m, 143 vijeća i 24 predstavnika srpske n/m, 13 vijeća i 10 predstavnika talijanske n/m, 1 vijeće i 8 predstavnika ukrajinske n/m i 1 predstavnik židovske n/m. Zakon o Registru vijeća, koordinacija vijeća i predstavnika nacionalnih manjina (2011.) uređuje način upisa, promjena i brisanja u Registru.

- U kontekstu daljnjeg napretka, Vlada je 2012. donijela Odluku o financiranju programa vijeća i predstavnika n/m koja se odnosi na područja slabije gospodarske razvijenosti: 98 vijeća s pravom financiranja programa u iznosu cca 500 EUR te 31 predstavnik n/m s istim pravom u iznosu od cca 150 EUR.

97.78. Osigurati učinkovito sudjelovanje nacionalnih manjina u javnom životu, procesima odlučivanja i u izvršnim i pravosudnim institucijama na svim razinama vlasti (Srbija); nastaviti napore za prikladnu zastupljenost nacionalnih manjina u javnim i sudskim tijelima (Nepal); poduzeti mjere usmjerene na pravednu i primjerenu zastupljenosti svih manjinskih skupina u svim javnim tijelima, uključujući pravosuđe i koordinacije za ljudska prava na razini države (Poljska);

- Od 97 jedinica (85 općina i gradova te 12 županija) u kojima je potrebno osigurati zastupljenost pripadnika n/m u upravnim tijelima jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, to se pravo u cijelosti ostvaruje u njih 62, pri čemu u 16 jedinica pripadnici određene n/m čine većinu biračkog tijela. U 2012. je u upravnim tijelima jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave ukupno bilo zaposleno 12.990 službenika i namještenika (povećanje za 75): 594 ili 4,57% pripadnika jedne od 22 n/m (povećanje za 2); 71 ili 0,55 %

nepoznate etničke pripadnosti (povećanje za 10); i 3 ili 0,023% službenika i namještenika islamske pripadnosti (povećanje za 1). Najviše je Srba – 331, te Talijana – 90, a potom Bošnjaka – 43, Mađara – 32, Slovenaca – 25, Čeha – 20, Crnogoraca -15, Slovaka – 9, Makedonaca – 8, Nijemaca – 6, Rusina – 3, Albanaca – 3, Roma i Židova po dva, te po jedan pripadnik austrijske, bugarske, poljske, rumunjske i ruske nacionalne manjine.

- Nacionalnim programom zaštite i promicanja ljudskih 2013/16 predviđeno je aktivno uključivanje županijskih koordinacija za ljudska prava u provedbu mjera i aktivnosti, slijedom čega će se na skorašnjem sastanku svih županijskih koordinacija za ljudska prava odlučiti o modalitetima izrade plana aktivnosti sa svrhom ujednačenja postupanja u cijeloj Hrvatskoj.

- Ministarstvo pravosuđa kontinuirano vodi statistike o zastupljenosti pripadnika nacionalnih manjina u pravosudnim tijelima (uključujući i službenike i namještenike). U 2010. je izrađena „Analiza zastupljenosti manjinskih pripadnika u pravosudnim tijelima“, a kojom su identificirana odstupanja po županijama. Potom su organizirani okrugli stolovi (Osijek, Vukovar, Gospić) s ciljem ohrabriranja predstavnika nacionalnih manjina na korištenje prava prednosti pri zapošljavanju u tim tijelima (čl. 22. UZPNM) kao i transparentnog uvida u postojeće stanje, a na kojima su isti aktivno sudjelovali. U 2012. na sva pravosudna tijela distribuiran je plakat o pravu pozivanja manjinskih pripadnika na prednosti pri zapošljavanju.

98.6. Usvojiti mjere usmjerene na jačanje rada Savjeta za nacionalne manjine kako bi se ukazalo na situaciju posebno ranjivih rasnih i etničkih skupina (Argentina);

- Iako članove Savjeta za nacionalne manjine imenuje Vlada koja daje podršku njegovom radu, u javnosti se čuje i njegov glas javne kritike – primjerice, Savjet smatra da se nedovoljno medijski prezentiraju sadržaji vezani za nacionalne manjine posebice u programima Hrvatske radiotelevizije, unatoč međunarodnoj obvezi (članak 5. Europske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima).

97.80. Poduzeti dodatne korake radi raščišćavanja neriješenih sudskih slučajeva, osigurati učinkovitu provedbu Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina i poduzeti dodatne mjere radi osiguranja učinkovite integracije manjina u društvo (Austrija);

- U Izvješću za provedbu Akcijskog plana za provedbu UZPNM 2011/13, razvidna je uspješna i kontinuirana provedba većine mjera tijekom 2012, posebice u području obrazovanja, kulturne autonomije, vjerskih prava, sudjelovanja manjina u predstavničkim tijelima jedinica lokalne i područne samouprave.

- U cilju cjelovite integracije manjina, uložiti će se dodatni napore na području njihovog zapošljavanja u državnoj upravi, pravosuđu i policiji, kao i za ostvarenja prava na pristup medijima. Također, mjerama važeće strategije za Rome, koja ima za cilj ukidanje jaza između romskog i ostalog stanovništva, potiče se njihovo zapošljavanje i obrazovanje.

- Za rješavanje problema nagomilanih sudskih predmeta (vidi: 97.50.).

97.75. Nastaviti pridavati posebnu pozornost stanju romske manjine kroz jačanje napora za osiguravanje jednakog pristupa državljanstvu bez diskriminacije utemeljene na etnicitetu (Finska);

- Napredak je vidljiv. Dopunama iz 2013. Zakona o strancima, regulacijom stalnog boravaka obuhvaćeni su i stranci koji su rođeni i od rođenja žive u Hrvatskoj, a koji zbog opravdanih razloga nisu isti regulirali. Zakonom je obuhvaćena i romska manjina koja ima čvrstu poveznicu s Hrvatskom te je unaprijeđena i provedba Zagrebačke deklaracije (donesena na Konferenciji o pribavljanju civilne dokumentacije i sprječavanju osoba bez državljanstva) na način da se mjerama iz važeće strategije za Rome ovo pitanje predlaže riješiti do 2020. Također, Zakon regulira i stalni boravak djece koja žive u Hrvatskoj, a čiji su jedan/oba roditelja u trenutku rođenja imali odobren stalan boravak (vidi: 98.18.).

97.22. Nastaviti s glavnim mjerama usvojenim radi suzbijanja diskriminacije protiv romske manjine, u skladu s Akcijskim planom za Desetljeće uključivanja Roma 2005/15. (Španjolska);

- Vlada posvećuje pozornost ostvarivanju prava pripadnika romske nacionalne manjine koja je stoljećima bila marginalizirana i diskriminirana, te kontinuirano poduzima mjere za ostvarenje njihovih prava pod jednakim uvjetima, sukladno postojećem pravnom okviru kao i položaju po Ustavu koji ima romska nacionalna manjina. Nastavno na Nacionalnu strategiju za uključivanje Roma 2013/20 kao i njen prateći Akcijski plan te Akcijski plan Desetljeća za uključivanje Roma 2005/15, a u čijim nadzornim tijelima sudjeluju predstavnici Roma, sustavno se provode mjere za suzbijanje diskriminacije i segregacije kao i za provedbu integracije u društvu. U 2012. postignut je znatan napredak na svim područjima, što uključuje veći broj djece u školama; poboljšanje zdravstvene zaštite; povećanje zapošljavanja i poboljšanje uvjeta stanovanja.

- Nacionalna politika za ravnopravnost spolova 2011/15 unaprijeđuje društveni položaj žena pripadnica nacionalnih manjina, posebice Romkinja te sadrži mjere koje se odnose na: informiranje o ljudskim pravima; edukaciju djelatnika državnih službi te javnosti o problemima; povećanje broja stipendija i subvencija za obrazovanje, praćenje statističkih podataka u području odgoja i obrazovanja.

- Ured za ravnopravnost spolova VRH podupire i sudjeluje u održavanju javnih tribina, okruglih stolova i konferencija o ljudskim pravima pripadnica nacionalnih manjina te pruža i financijsku potporu udrugama Romkinja (financirao je izradu internetskog portala za mlade Romkinje s ciljem pružanja informacija u području obrazovanja i zapošljavanja).

97.23. Promicati veću snošljivost i razumijevanje među većinskim stanovništvom o pravima romske zajednice i migranta (Bangladeš);

- Jedan od ključnih ciljeva Nacionalne strategije za uključivanje Roma 2013/20 (strateškog dokumenta usklađenog s međunarodnim i europskim standardima) i pratećeg Akcijskog plana, uključivanje je Roma u sve segmente društva u cilju smanjenja postojećeg jaza te snaženja položaja Roma i njegovanja razumijevanja i uvažavanja te snošljivosti prema istima. Također, među prioritete hrvatskog predsjedanja Desetljećem za uključivanje Roma 2005/15 bile su uključene teme o povezivanju povijesnog iskustva Roma u Europi s promicanjem snošljivosti i nediskriminacije te o ulozi mladih Roma u provedbi snošljivosti (vidi:97.20.).

- Na pozitivan trend glede snošljivosti, ukazuje i Zaključak Hrvatskog sabora o potpori međunarodnoj inicijativi o ustanovljavanju Svjetskog dana romskog jezika kao i osnivanje kolegija za romski jezik i kolegija o književnosti i kulturi Roma, na Sveučilištu u Zagrebu.

- Zbog značaja integracije stranaca za uspješno funkcioniranje društva, Vlada je nastavno na Migracijsku politiku usvojila i Akcijski plan za uklanjanje prepreka u ostvarivanju pojedinih prava u području integracije za razdoblje od 2013/15 kojim se prema strancima, azilantima i osobama pod supsidijarnom zaštitom utvrđuju kontinuirane mjere u području obrazovanja, zdravlja, socijalne politike, rada, kulture, stanovanja, zapošljavanja, suzbijanja diskriminacije te predlaže suradnja sa znanstvenim institucijama, Hrvatskim Crvenim križem i civilnim društvom.

- S obzirom na trend jačanja migracijskih kretanja, dodatno se intenziviraju aktivnosti senzibiliziranja javnosti za prava migranta i tražitelja azila (obilježavanje „Dana izbjeglica“, povremene tribine o životu i običajima ove populacije te izložbe i sportske aktivnosti). U 2013, MUP je održao radionicu za potrebe medijskog izvještavanja o tražiteljima azila, azilantima i migrantima koji imaju različito kulturološko, vjersko i socijalno okruženje.

98.19. Pojačati mjere za integraciju etničke srpske i romske manjine u tkivo hrvatskog društva, uključujući kroz emitiranje medijske kampanje koja bi prenijela i podcrtala poruke pomirbe i snošljivosti. Takva medijska kampanja također bi mogla biti ciljano usmjerena na same manjinske zajednice s porukom o tome kako ukazati na neka od pitanja koja potiču diskriminaciju, primjerice emitirati poruke na romskom jeziku o upisu činjenice rođenja u matične knjige te o obrazovnim i zdravstvenim uslugama (SAD);

- Intenzivno se promiče ovaj osjetljivi segment, između ostalog i kroz potpisani Ugovor između Vlade i HRT za razdoblje 2013/17 koji utvrđuje programske obveze glede emitiranja sadržaja za nacionalne manjine. Također, u Fondu za poticanje pluralizma i raznovrsnosti elektroničkih medija predviđena su sredstva za poticanje proizvodnje i objave audiovizualnih i radijskih programa neprofitnih nakladnika od važnosti za nacionalne manjine. Sukladno primjedbama parlamentarnog Odbora za ljudska prava i prava nacionalnih manjina, dodatno će se unaprijediti Zakon o elektroničkim medijima glede financiranja manjinskog programa.

- Prilikom obilježavanja dana ljudskih prava u 2012. je u Zagrebu, u suradnji s VE (u sklopu kampanje „Dosta“) organiziran je okrugli stol s temom oslobađanja predrasuda o Romima i s ciljem daljnjeg osvještavanja za prevladavanje stereotipa i predrasuda prema različitosti. Kampanja promiče informativnu i edukativnu uloga medija u suzbijanju diskriminacije i podiže svijest novinara o važnosti promicanja anti-diskriminacijskih poruka u medijima.

- U 2012. pružena je financijska potpora Festivalu filmova o ljudskim pravima, u sklopu kojeg su održane i rasprave: „Romi u Europi“ i „Romi na filmu i u vizualnim umjetnostima“.

97.79. Primijeniti mjere za povećanje sudjelovanja pojedinaca iz srpskih ili romskih zajednica u lokalnim i regionalnim vlastima i osigurati punu provedbu odredbi Ustavnog zakona o pravima nacionalnim manjina na regionalnoj razini (Španjolska);

- U cilju provedbe UZPNM u dijelu koji se odnosi na sudjelovanje nacionalnih manjina na svim razinama u procesu odlučivanja, ULJPPNM redovito provodi seminare (najveći broj predstavnika dolazi iz srpske i romske manjine) o unaprjeđenju rada vijeća i predstavnika nacionalnih manjina radi poboljšanja dijaloga te učinkovitije suradnje s predstavnicima tijela lokalne i područne samouprave. U tom okviru, ULJPPNM je poduzeo niz aktivnosti glede popisa stanovništva ohrabrujući pripadnike nacionalnih manjina na manjinsko izjašnjavanje, a kako bi konzumirali zajamčena prava po UZPNM. Također, prije raspisivanja izbora za članove predstavničkih i izvršnih tijela jedinica lokalne samouprave, pripadnici nacionalnih

manjina motivirani su da se prvo kandidiraju za navedene dužnosti, a zatim i da pristupe izborima te da izaberu svoje predstavnike.

- Temeljem Akcijskog plana za provedbu UZPNM 2011/13 Vlada je u studenom 2013. donijela Odluku o financiranju rada vijeća i predstavnika nacionalnih manjina na područjima slabije ekonomske razvijenosti jedinica lokalne samouprave, čime se pridonosi ujednačavanju položaja svih vijeća i predstavnika u financijskom smislu bez obzira na područje na kojem djeluju. Odlukom su osigurana sredstva u iznosu 335.900 kuna za 84 vijeća i 24 predstavnika.

- Za provedbu UZPNM zadužena su resorna državna tijela sukladno svojoj nadležnosti., dok je za postupak nadzora u kojem se utvrđuje zakonitost rada i usklađenost akata s UZPNM u nadležnosti Ministarstva uprave.

97.74. Pružiti osobama koje pripadaju slovenskoj manjini sva zajamčena prava (Slovenija);

- Sukladno suvremenom pravnom okviru svim pripadnicima nacionalnih manjina jamči se jednako-pravnost u pristupu (u skladu s noveliranim Ustavom i navođenju svih nacionalnih manjina u preambuli). Na toj osnovi i Slovenci u Hrvatskoj (preko 10. 500 pripadnika) kao jedna od 22 nacionalne manjine, ostvaraju prava. Imaju predstavnika u Savjetu za nacionalne manjine, kao i 9 vijeća i 13 predstavnika slovenske nacionalne manjine te Savez slovenskih društava. Iz državnog proračuna financijski se pomaže program 10 kulturnih društava Slovenaca.

IZBJEGLICE I RASELJENE OSOBE

97.82. Usvojiti domaće zakonodavstvo o izbjeglicama u skladu s međunarodnim standardima u ovom području (Argentina);

- Hrvatska razvija svoje zakonodavstvo u skladu s međunarodnim standardima, te je ratificirala sve ključne međunarodne instrumente na ovom području, uključujući i Konvenciju o smanjenju slučajeva osoba bez državljanstva iz 1961. Također je razvila te unaprjeđuje pravni okvir na području azila i migracije (vidi: 98.20.).

- Hrvatska je aktivni sudionik regionalnog procesa rješavanja izbjegličkog pitanja (započet Sarajevskom deklaracijom u 2005), a koji je 2011. iz političkog okvira prebačen na tehničku operacionalizaciju te se sada provodi kao Regionalni program stambenog zbrinjavanja (dalje u tekstu: Regionalni program). Dogovoren je od strane partnerskih zemalja u regiji i u suradnji s međunarodnim organizacijama - UNHCR, EK, OEES, SAD, CEB (vidi: 97.81.), a s ciljem osiguranja trajnih stambenih rješenja bilo integracijom u zemlji izbjeglištva ili povratkom u zemlju podrijetla.

97.81. Usvojiti i provesti pravedne i transparentne mjere za održivi povratak pripadnika srpske manjine (Poljska);

- Povratak prognanika, povratnika i izbjeglica, preduvjet je ostvarivanja sveobuhvatne politike povratka kao i oporavka ratom uništenih područja. Pri tome, Vlada kontinuirano pridonosi stvaranjem materijalnih i socijalnih uvjeta za održivi povratak i reintegraciju, posebice u područjima koja su bila zahvaćena ratom. U rješavanju zahtjeva za stambeno zbrinjavanje, nacionalna pripadnost nije kriterij te se prema svim korisnicima postupa

jednako. Dodatno, u potpunosti je proveden Akcijski plan za ubrzanu provedbu stambenog zbrinjavanja na i izvan područja posebne državne skrbi za izbjeglice – bivše nositelje stanarskih prava koji se žele vratiti i koji su većinom pripadnici srpske nacionalne manjine. Slijedom navedenog, do studenog 2013. izdana su 1.594 pozitivna rješenja (što je iznad mjerila Akcijskog plana) od čega se njih 401 odnosi na obitelji kojima su osigurane dostupne stambene jedinice, a ostala 1.193 rješenja su u postupku osiguravanja stambenih jedinica.

Rok za podnošenje zahtjeva za stambeno zbrinjavanje izvan područja posebne državne skrbi otvoren je u tri navrata i produživan (posljednji je otvoren 18. travnja te je trajao do 31. kolovoza 2013.). Također, rok za podnošenje zahtjeva za stambeno zbrinjavanje na područjima posebne državne skrbi i dalje je otvoren.

- Nadalje, Hrvatska u suradnji s republikama Srbijom i Crnom Gorom te Federacijom Bosne i Hercegovine, provodi posebno oblikovan (vidi: 97.82) regionalni program s ciljem postizanja trajnog stambenog rješenja za 27.000 obitelji (74.000 osoba) u razdoblju 2013/17. Hrvatska će stambeno zbrinuti 3.541 obitelji (8.529 osoba) koje su trenutno na području Srbije ali i djelomično CG i BiH (većinom srpske nacionalne manjine).

- U sklopu regionalne suradnje provodi se i Program povratka fizičkih osoba-povratnika i preseljenje predmeta kućanstva iz Srbije u Hrvatsku. Troškove prijevoza do granice podmiruje Srbija, a od granice do mjesta prebivališta Hrvatska. U 2012. realizirano je 7 konvoja organiziranog povratka odnosno povrata 23 obitelji (29 osoba) u Hrvatsku iz Srbije.

- (vidi: 97.86.).

97.85. Nastaviti s naporima za olakšavanje povratka i reintegracije izbjeglica i raseljenih Srba i u daljnjem rješavanju svih povezanih pitanja (Slovačka);

- (vidi 97.81., 97.82. i 97.86.).

97.83. Pojačati suradnju o pitanju izbjeglica na regionalnoj razini i usredotočiti se na najugroženije skupine ili osobe u kolektivnim centrima kako bi se pronašlo pravedno rješenje za njih te zatvorili takvi centri (Bosna i Hercegovina);

- Ilustrira se trend u korist ispunjavanja preporuke: od 90.000 osoba u 500 jedinica organiziranog smještaja preostalo je još 500 osoba (268 obitelji) u objektima u funkciji zbrinjavanja kako slijedi: prognaničko-izbjeglička naselja - 3; hoteli- 3; objekti u funkciji zbrinjavanja starih, bolesnih i nemoćnih osoba -2; ustanove socijalno-zdravstvene skrbi 5 kapaciteta za 18 osoba. Planom se predviđa zbrinjavanje 268 obitelji, kako slijedi: u trenutnoj realizaciji (50 obitelji); program stambenog zbrinjavanja (63); sustav socijalne skrbi (131); obnova temeljem Zakona o obnovi (3). Za još 11 obitelji utvrdit će se način trajnog rješenja, a za 10 obitelji kojima je osiguran smještaj pokrenut će se postupci iseljenja iz organiziranog smještaja.

98.20. Razmotriti ponudu Visokog povjerenika UN-a za izbjeglice za pružanje tehničke pomoći i izgradnje kapaciteta u cilju okončanja poglavlja povratka izbjeglica i izgraditi učinkovit sustav azila u Hrvatskoj (Norveška);-

- Suradnja s UNHCR-om posebno se očituje kroz provedbu Regionalnog programa (vidi: 97.81. i 97.82.) i ulogu UNHCR-a u pružanju tehničke pomoći zemljama partnerima. Posebice je važna uključenost UNHCR-a u radnu skupinu koja se u Hrvatskoj bavi odabirom korisnika Regionalnog programa. Kriteriji odabira upravo se temelje na metodologiji, odnosno UNHCR-ovim kriterijima ranjivosti. UNHCR također igra važnu ulogu u izradi i distribuciji informacija o provedbi Regionalnog programa te je u suradnji s istim provedena intenzivna informativna kampanja, koja je rezultirala većim brojem zaprimljenih zahtjeva za stambeno zbrinjavanje u usporedbi s prethodno otvaranim rokovima

- Hrvatski sustav azila je u funkciji kao i u daljnjoj izgradnji. Opseg zaštite i procedure uključujući i pravo na pravni lijek, u skladu je s pravnom stečevinom EU (izmjene i dopune Zakona o azilu u 2010.). Sustav osigurava zaštitu svim stranim državljanima koji se mogu kvalificirati za status koji se dodjeljuje prema Zakonu, a to su državljani trećih zemalja ili osobe bez državljanstva kao izbjeglice ili osobe kojima je potrebna međunarodna zaštita. Osobama s odobrenom zaštitom, odnosno reguliranim statusom u RH, proširuje se opseg prava iz zdravstvene zaštite, obrazovanja i rada te besplatne pravne pomoći.

- U tijeku je i daljnje usklađivanja Zakona s EU standardima (za kvalifikaciju državljana trećih država ili apatrida kao korisnika međunarodne zaštite; za jedinstveni status izbjeglica ili osoba kvalificiranih za supsidijarnu zaštitu; za sadržaj odobrene zaštite). Planira se i uska suradnja s Europskim uredom za potporu kako bi unaprijedila zakonodavstvo u provedbi zajedničkog europskog sustava azila.

- Poduzimaju se mjere za poboljšanje kvalitete i dodatnih kapaciteta smještaja te je nastavno na veći broj tražitelja azila, od 2011. smještaj proširen za 300 osoba s trenutnom adaptacijom za još 300 osoba (kapaciteti hotela Porin u Zagrebu). Donesen je i Protokol o postupanju u osiguravanju smještaja azilantima i strancima pod supsidijarnom zaštitom s ciljem poboljšanja koordinacije službenika za integraciju iz MUP-a i Centara za socijalnu skrb, a 2013. započelo se i osiguravanjem smještaja u stanovima. Također u Prihvatnom centru za strance (Ježevo) u tijeku je rekonstrukcija vezana uz unaprjeđenje sadašnjih kapaciteta.

- U skladu s Migracijskom politikom RH 2013/15 imenovano je Stalno povjerenstvo za provedbu integracije stranaca koje je identificiralo probleme i zakonske prepreke za integraciju migranata te predložilo Akcijski plan za unaprjeđenje u sljedećem bijeniju.

- Kao vrijedni oblik suradnje javnog i civilnog sektora provodi se projekt „*Border monitoring*“ - suradnja MUP i OHCHR-a i Hrvatskog pravnog centra. Projekt omogućuje uvid u rad policije u području nezakonitih migracija i azila. U 2013. predviđa se provedba 6 promatranja u 3 policijske uprave i eventualno u Prihvatnom centru za strance te 4 edukacije u policijskim upravama. Potvrđena je visoka razina profesionalnosti i zakonitosti u postupanju.

98.7. Nastaviti s upornošću u promicanju i provedbi poštivanja svih ljudskih prava, uključujući u okvirima regionalne pomirbe i pravednih rješenja za žrtve, te to učiniti posebice za one koji pripadaju etničkim manjinama i izbjegličkim zajednicama (Srbija);

- Od 2006. intenzivira se sustavna i specijalizirana podrška vezana za procese regionalne pomirbe i podršku žrtvama u nalaženju pravednih rješenja. Sustav podrške Ministarstva pravosuđa funkcionira na dvije razine – u okviru Ministarstva i na županijskim sudovima.

- U Ministarstvu djeluje Samostalni sektor za podršku žrtvama i svjedocima s dva odjela. Odjel za podršku žrtvama i svjedocima i međunarodnu suradnju u predmetima ratnih zločina osigurava psihološku i pravnu podršku te fizičku zaštitu svjedocima koji iz inozemstva dolaze svjedočiti u Hrvatsku kao i svjedocima iz Hrvatske koji svjedoče u inozemstvu. Odjel za naknade u kaznenim postupcima obrađuje dodjelu pravičnih novčanih naknada za žrtve kaznenih djela kao i za neutemeljena uhićenja i neopravdano osuđene osobe. Sukladno Zakonu o novčanoj naknadi, žrtve kaznenih djela od 1. listopada 2013. mogu ostvarivati naknadu za troškove zdravstvene zaštite i za izgubljenju zaradu, a posredno imaju i pravo na naknadu zbog gubitka zakonskog uzdržavanja i za pogreb.

- Osnovano je i sedam Odjela za organiziranje i pružanje podrške svjedocima i žrtvama pri županijskim sudovima (Zagreb, Vukovar, Sisak, Zadar, Osijek i Rijeka). Svjedocima ratnih zločina može se osigurati i prijevoz do suda.

- Nadalje, u sklopu razvoja sustava podrške žrtvama i svjedocima je 2010. osnovano Povjerenstvo za praćenje i unaprjeđenje sustava podrške žrtvama i svjedocima zaduženo za standardiziranje postupanja sa žrtvama i svjedocima, a od srpnja 2013. djeluje i Pozivni centar u kojem rade volonteri Udruge za podršku žrtvama i svjedocima.

- Također se provode aktivno mjere za zbrinjavanje izbjeglice čime se pridonosi pozitivnoj klimi i pomirbi u regiji (o Regionalnom programu šire vidi: 97.82).

98.21. Nastaviti promicati partnerstvo između vlasti i organizacija civilnog društva radi dovršetka procesa povratka izbjeglica i raseljenih osoba, rješavati pitanje stambenog zbrinjavanja kroz ubrzano zbrinjavanje bivših nositelja stanarskog prava i punu provedbu akcijskog plana radi postizanja napretka u provedbi Programa stambenog zbrinjavanja za bivše nositelje stanarskog prava unutar i izvan područja posebne državne skrbi, kao pretpostavke za održiv i dostojanstven povratak izbjeglica i raseljenih osoba (Makedonija):

- Za Vladu okončanje procesa povratka izbjeglih i raseljenih osoba predstavlja jedan od ključnih prioriteta na nacionalnoj razini i u kontekstu regionalne suradnje (o provedbi Regionalnog programa vidi: 97.82. i 97.81.).

- Kao jedan od primjera dobre prakse navodimo IPA 2009 projekt koji se bio usmjeren na osnaživanje kapaciteta organizacija civilnog društva, između ostalog i u području nadgledanja i zagovaranje održivog povratka izbjeglica i integracije manjina, osobito srpske manjine na područjima od posebne državne skrbi, a koji je uspješno okončan krajem 2013.

97.84. Nastaviti s postojećim naporima za osiguranje povratka izbjeglica i hrvatskih raseljenih osoba srpskog porijekla njihovim domovima i za povrata svih njihovih prava; posebice u odnosu na njihovu imovinu, mirovine i socijalna prava (Španjolska);

- Povrat imovine (vidi: 97.81., 97.82. i 97.86).

- Republika Hrvatska nikome od korisnika nije ukinula pravo na mirovinu. No isplata mirovine u određenom vremenskom razdoblju nije bila moguća zbog prekida platnog prometa između država uzrokovanog ratnim okolnostima koje ona nije izazvala. Republika Hrvatska i

Republika Srbija vode razgovore za rješavanja ovog pitanja, te se pregovara o sklapanje novog međudržavnog Ugovora o socijalnom osiguranju između dvije zemlje, a kojim bi se riješila sva otvorena pitanja na ovom području.

97.86. Poduzeti napore radi rješavanja poteškoća u preuzimanju u posjed imovine i stjecanja državljanstva za povratnike kako bi se osiguranja uspješna integracije manjina u hrvatsko društvo (Republika Koreja);

- Za smještaj prognanih i izbjeglih osoba koristila se napuštena privatna imovina koja je vraćena vlasnicima. Do danas su vraćena 19.276 objekata, a za 6 slučajeva traju sudski postupci iseljenja. Također, Republika Hrvatska je stupila u sudske postupke umjesto vlasnika u 6 slučajeva u kojima je privremeni korisnik uložio sredstva u stambeni objekt. Obnovljeno je 149.654 stambenih jedinica te je u tijeku je obnova 172 obiteljske kuće (vidi: 97.81).

- Nastavno na kontinuirano praćenje statusa povratnika, Zakon o strancima olakšava reguliranje njihovog stalnog boravka uz uvjet da su imali prebivalište u Hrvatskoj na dan 8. listopada 1991. i da su korisnici programa povratka ili obnove ili stambenog zbrinjavanja, te da je utvrđena namjera za trajno nastanjenje u Hrvatskoj. Za iste se, pri tome ne traži ispunjavanje uvjeta propisanih za druge strance. Također, po odobrenju stalnog boravka mogu odmah steći i hrvatsko državljanstvo (olakšani uvjeti glede duljine trajanja boravka).

- Uspješna integracija povratnika osigurava se slobodnim pristupom tržištu rada strancima na stalnom boravku (bez radne dozvole) te osiguravanjem brojnih prava: stručno usavršavanje, obrazovanje, studentske stipendije, socijalna skrb, mirovinsko i zdravstveno osiguranje, doplatak za djecu, roditeljske potpore, porezne olakšice, sloboda udruživanja i povezivanja te članstva u organizacijama koje zastupaju radnike ili poslodavce itd.

98.17. Ubrzati postupke povratka zauzete privatne imovine njihovim punopravnim vlasnicima i promicati uspješno zaključivanje pravnih postupaka koji su u tijeku kroz jačanje primjenjivog pravnog okvira (Kanada);

- (vidi:97.81., 97.82. i 97.86.).

96.4. Poduzeti mjere koje će poboljšati kvalitetu, kapacitet i učinkovitost pravosudnog sustava kako bi se spriječile zloporabe prava nacionalnih manjina, te istražiti, provesti kazneni progon i sankcionirati takve slučajeve i počinitelje, naročito protiv povratnika (Srbija);

- S ciljem poboljšanja zaštite nacionalnih manjina, Ministarstvo pravosuđa je izradilo promotivne letke u svrhu informiranja stranaka o načinu na koji mogu ostvariti pravo na uporabu manjinskog jezika u postupku pred pravosudnim tijelima koja su dužna provoditi Zakon o uporabi jezika i pisma nacionalnih manjina. U lipnju 2012, distribuirana su nadležnim pravosudnim tijelima radi njihovog vidljivog isticanja, kako bi se svi zainteresirani upoznali s mogućnosti ostvarenja svojih prava. Također, Ministarstvo pravosuđa je u cilju poboljšanja zapošljavanja pripadnika nacionalnih manjina u pravosudnim tijelima izradilo promidžbeni plakat o pravu na pozivanje na čl. 22. UZPNM, koji je s ciljem vidljive objave distribuiran nadležnim pravosudnim tijelima (studeni 2012).

97.51. Nastaviti, uz svu potrebnu predanost, s već poduzetim naporima usmjerenim na rješavanje problema pretjerano dugih sudskih postupaka i teškoća koje su se pojavile u progonu ratnih zločina (Švicarska);

- Hrvatska je zatvaranjem poglavlja 23 – „Pravosuđe i temeljna ljudska prava“ i ulaskom u EU iskazala kontinuiranu predanost u istrazi i procesuiranju ratnih zločina, iako je proces otežan zbog nedostupnosti počinitelja, dokaza i svjedoka hrvatskom pravosuđu (disperzija na području bivše Jugoslavije). U kontekstu jačanja regionalne suradnje u procesuiranju kaznenih djela ratnih zločina, Hrvatska ima vodeću ulogu u regiji - unaprjeđena je regionalna suradnja između Državnog odvjetništva RH s Tužilaštvom za ratne zločine Republike Srbije (inicirano potpisivanje sporazuma o procesuiranju i kažnjavanju počinitelja ratnih zločina, kojim bi se sa Srbijom riješila sva otvorena pitanja) te s Tužiteljstvom BIH (potpisan protokol o progonu počinitelja ratnih zločina, zločina protiv čovječnosti i genocida).

- Za procesuiranje ratnih zločina određena su 4 specijalizirana (županijska) suda za ratne zločine u Osijeku, Rijeci, Splitu i Zagrebu. Kazneni zakon (2013.) dovodi do rasterećenja županijskih sudova, te se suci mogu posvetiti težim kaznenim djelima poput ratnih zločina.

97.54. Osigurati punu suradnju Hrvatske Vlade u pribavljanju svih dokumenata koje je zatražio Međunarodni kazneni sud za bivšu Jugoslaviju (Kanada);

- Republika Hrvatska ostvaruje punu suradnju s Međunarodnim kaznenim sudom za bivšu Jugoslaviju, te redovito ispunja zahtjeve za suradnju koji dolaze iz Ureda glavnog tužitelja MKSJ, posebice kada je riječ o pribavi i dostavi dokumentacije, a što je vidljivo i iz posljednjeg izvješća Glavnog tužitelja, Bramertza, Vijeću sigurnosti UN-a.

97.55. Uspostaviti punu suradnju s Međunarodnim kaznenim sudom za bivšu Jugoslaviju (Italija);

- (vidi: 97.54.).

97.56. Nastaviti sustavnu i sveobuhvatnu istragu o nestalim dokumentima zatraženim u suđenju generalu Gotovini i postupiti prema svakoj sugestiji koju je glavni tužitelj uputio radi unaprjeđivanja istrage, istražujući sve moguće tragove (Ujedinjeno Kraljevo);

- (vidi: 97.54. i 97.55.).

97.57. Osigurati vladavinu prava i poduzeti svaki napor kako bi se osiguralo da se domaća suđenja za ratne zločine provode na pravedan način i bez diskriminacije (Kanada);

- Državna odvjetništva u predmetima ratnih zločina postupaju nepristrano te se procesuiraju i pripadnici hrvatske vojske. Glede otkrivanja i procesuiranja ratnih zločina, konstantno se, i u skladu s Akcijskim planom iz 2011. (provedba Strategije Ministarstva pravosuđa o obvezama tijela glede zločina tijekom 1991/95) intenzivira rad. U županijskim državnim odvjetništvima

djeluju posebni Odsjeci za ratne zločine (specijalizacija odvjetništva), a u 2012. su određeni novi nacionalni te revidirani regionalni prioriteti, radi povećanja učinkovitosti.

- Međunarodna suradnja odvija se svakodnevno te temeljem sporazuma tužiteljskih ureda. Uz pružanje pomoći u konkretnim predmetima, tužiteljskim uredima u regiji predani su podaci i dokazi za počinitelje koji prebivaju na teritorijima njihovih država, te imaju njihovo državljanstvo (sporazumi su objavljeni na web stranici Državnog odvjetništva RH).

97.58. Pojačati napore da se osigura da se sva suđenja za ratne zločine provode na nediskriminirajući način i da se slučajevi ratnih zločina učinkovito istraže i progone, neovisno o etnicitetu žrtve i počinitelja (Češka Republika); istražiti i kazneno progoniti sve ratne zločine, neovisno o etničkoj pripadnosti žrtve i počinitelja zločina (Ekvador);
- (vidi 97.57.).

98.13. Inicirati neovisnu istragu slučajeva mučenja i zlostavljanja vezano uz 1991/95. (Italija);

- (vidi 97.57.).

98.14. Alocirati dodatna sredstva Uredu državnog odvjetnika kako bi se osigurala puna primjena Naputka izdanog u listopadu 2008. koji se odnosi na progon ratnih zločina na lokalnoj razini (Nizozemska);

- DORH raspolaže posebnim sredstvima za rad na predmetima ratnih zločina.

Nacionalni prioriteti i inicijative (točka 113. Nacionalnog izvješća po UPR proceduri);

- Republika Hrvatska je sukladno dobrovoljno izraženom jamstvu u predmetnom izvješću, implementirala sve dokumente (kako su u točki 113. navedeni), te je u tijeku s eksperimentalnom provedbom građanskog odgoja i obrazovanje za ljudska prava u školama (vidi: 97.9.), dok je na području reguliranja postupanja zločina iz mržnje (vidi:97.30.) te unaprjeđenja besplatne pravne pomoći (vidi: 97.53.) zabilježen daljnji kvalitativni napredak.